

A Note on Translations

The IBA would like to acknowledge the work of Sotiris Dempegiotis (Lambadarios) in the translation of this Commentary and Antonias Dimolitsa in its review.

the global voice of
the legal profession®

**ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΔΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΟΥ ΔΑΣ ΓΙΑ ΤΗ
ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΑΠΟΔΕΙΞΕΩΝ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΑΙΤΗΣΙΑ / ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ**

(Ιανουάριος 2021)

Σχόλια επί του αναθεωρημένου κειμένου των Κανόνων του ΔΔΣ για τη Διεξαγωγή Αποδείξεων στη Διεθνή Διαιτησία*

Ομάδα Εργασίας του ΔΔΣ 1999¹ & Υποεπιτροπή Αναθεώρησης των Κανόνων του ΔΔΣ για τη Διεξαγωγή Αποδείξεων 2010² & Ειδική Ομάδα του ΔΔΣ για την Αναθεώρηση των Κανόνων του ΔΔΣ για τη Διεξαγωγή Αποδείξεων 2020³

---

* Η παρούσα δημοσίευση αποτελεί μια αναθεωρημένη και διευρυμένη έκδοση των σχολίων επί του προηγούμενου κειμένου των Κανόνων του ΔΔΣ, «Σχόλια επί των Νέων Κανόνων Απόδειξης του ΔΔΣ στη Διεθνή Εμπορική Διαιτησία», που εκδόθηκε σε 2 B.L.I., σελ. 16-36 (2000), και που στη συνέχεια αναθεωρήθηκε και διευρύνθηκε ενόψει των αναθεωρήσεων των Κανόνων το 2010 και το 2020.

¹ Οι Κανόνες του ΔΔΣ για τη Διεξαγωγή Αποδείξεων στη Διεθνή Εμπορική Διαιτησία συντάχθηκαν από μια Ομάδα Εργασίας που ορίστηκε από την Επιτροπή Διαιτησίας και Εναλλακτικών Μορφών Επίλυσης Διαφορών(ADR) του Διεθνούς Δικηγορικού Συλλόγου (Επιτροπή Δ'). Επικεφαλής της Ομάδας Εργασίας ήταν ο Γιοναππι Ughi από την Ιταλία, και μέλη της ήταν οι Hans Bagner, Σουηδία· John Beechey, Αγγλία· Jacques Buhart, Γαλλία· Peter Caldwell, Χονγκ Κόνγκ· Bernardo M. Cremades, Ισπανία· Otto De Witt Wijnen, Ολλανδία· Emmanuel Gaillard, Γαλλία· Paul A. Gelinas, Γαλλία· Pierre A. Karrer, Ελβετία· Wolfgang Kuhn, Γερμανία (πρώην επικεφαλής της Δ' Επιτροπής)· Jan Paulsson, Γαλλία· Hilmar Raeschke-Kessler, Γερμανία· David W. Rivkin, Η.Π.Α (Επικεφαλής της Δ' Επιτροπής)· Hans van Houtte, Βέλγιο· και Johnny Veeder, Αγγλία.

² Στις 29 Μαΐου 2010, το Συμβούλιο του ΔΔΣ ενέκρινε την αναθεωρημένη έκδοση των Κανόνων του ΔΔΣ για τη Διεξαγωγή Αποδείξεων στη Διεθνή Διαιτησία. Το 2008, η Επιτροπή Διαιτησίας του Διεθνούς Δικηγορικού Συλλόγου ανέθεσε στην Υποεπιτροπή Αναθεώρησης των Κανόνων ΔΔΣ για τη Διεξαγωγή Αποδείξεων την αναθεώρηση των Κανόνων του ΔΔΣ του 1999. Επικεφαλής της Υποεπιτροπής τέθηκε ο Richard Kreindler των Η.Π.Α./Γερμανία, και μέλη της ήταν οι David Arias, Ισπανία· C. Mark Baker, Η.Π.Α· Pierre Bienvenu, Καναδάς (πρώην συν-επικεφαλής της Επιτροπής Διαιτησίας)· Αντωνιάς Δημολίτσα, Ελλάδα· Paul Friedland, Η.Π.Α· Nicolás Gamboa, Κολομβία· Judith Gill, Q.C., Ηνωμένο Βασίλειο (συν-επικεφαλής της Επιτροπής Διαιτησίας)· Peter Heckel, Γερμανία· Stephen Jagusch, Νέα Ζηλανδία· Xiang Ji, Κίνα· Kar-You (Kevin) Kim, Κορέα· Amy Cohen Kläsener, Γραμματέας της Υποεπιτροπής Αναθεώρησης, Η.Π.Α./Γερμανία· Toby T. Landau, Q.C., Ηνωμένο Βασίλειο· Alexis Mourre, Γαλλία· Hilmar Raeschke-Kessler, Γερμανία· David W. Rivkin, (πρώην επικεφαλής της Επιτροπής Διαιτησίας και του Τμήματος Νομικής Πρακτικής), Η.Π.Α· Georg von Segesser, Ελβετία· Essam al Tamimi, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα· Guido S. Tawil, Αργεντινή (συν-επικεφαλής της Επιτροπής Διαιτησίας)· Hiroyuki Tezuka, Ιαπωνία· Ariel Ye, Κίνα.

³ Τον Σεπτέμβριο του 2016, η Υποεπιτροπή Κατευθυντήριων Γραμμών και Κανόνων Διαιτησίας του ΔΔΣ ενέκρινε την Έκθεση για την υιοθέτηση προϊόντων ενδοτικού δικαίου (soft law products) του ΔΔΣ, η οποία πρότεινε την αναθεώρηση των κανόνων του ΔΔΣ για την Διεξαγωγή Αποδείξεων στη Διεθνή Διαιτησία το 2020. Το 2019, η Υποεπιτροπή Κατευθυντήριων Γραμμών και Κανόνων Διαιτησίας του ΔΔΣ δημιούργησε μια Ειδική Ομάδα υπεύθυνη για την αναθεώρηση των Κανόνων («Ειδική Ομάδα Αναθεώρησης 2020»). Επικεφαλής της Ειδικής Ομάδας Αναθεώρησης 2020 ήταν αρχικά οι Álvaro López de Argumedo από την Ισπανία και ο Fernando Mantilla-Serrano από την Κολομβία/Γαλλία, ως συνεπικεφαλείς της Υποεπιτροπής Κατευθυντήριων Γραμμών και Κανόνων Διαιτησίας του ΔΔΣ, ενώ αργότερα τους διαδέχθηκαν οι Nathalie Voser, Ελβετία και ο Joseph E. Neuhaus, Η.Π.Α. Τους ως άνω συνέδραμαν οι ακόλουθοι Γραμματείς της Υποεπιτροπής: David Blackman, Η.Π.Α· Santiago Rodriguez Senior, Βενεζουέλα/Ισπανία· Jesús Saracho Aguirre, Ισπανία· και η Alice Williams, Γαλλία/Ηνωμένο Βασίλειο/Ελβετία. Μέλη της Ειδικής Ομάδας Αναθεώρησης 2020 ήταν οι: Carmen Martinez Lopez, Ισπανία/ Ηνωμένο Βασίλειο· Stefan Brocker, Σουηδία· Cecilia Carrara, Ιταλία· Kabir Duggal, Ινδία/Η.Π.Α· Valeria Galindez, Βραζιλία/Αργεντινή· Babajide Ogundipe, Νιγηρία· Andrey Panov, Ρωσία· Noiana Marigo, Αργεντινή/Η.Π.Α· Samantha Rowe, Ηνωμένο Βασίλειο/Ιρλανδία· Anne-Veronique Schlaepfer, Ελβετία· Jimmy Skjold Hansen, Δανία· Helen H Shi, Κίνα· Mohamed Abdel Wahab, Αίγυπτος· Roland Ziadé, Λιβανός/Γαλλία· Daniel Busse, Γερμανία· Pierre Bienvenu, Καναδάς· Laura Halonen, Φινλανδία/Γερμανία· Ben Juratowitch, Αυστραλία/Γαλλία· Tejas Karia, Ινδία· Erica Stein, Η.Π.Α./Βέλγιο· Cosmin Vasile, Ρουμανία· Sabina Sacco, Χιλή/Ιταλία/Ελ Σαλβαδόρ·

Σε κάθε διαιτησία, ένα βασικό ζήτημα που πρέπει να αντιμετωπίσουν τα μέρη και οι συνήγοροί τους – καθώς και το διαιτητικό δικαστήριο – είναι ο καθορισμός των διαδικασιών αυτής της διαιτησίας. Οι κύριοι θεσμικοί και *ad hoc* κανόνες παρέχουν το γενικό πλαίσιο της διαιτησίας και προσθέτουν λεπτομερείς διατάξεις σχετικά με θέματα όπως τα αρχικά υπομνήματα της υπόθεσης, ο ορισμός των διαιτητών και οι διαδικασίες εξαίρεσης αυτών, καθώς και η φύση της απόφασης και τα έξοδα – αλλά εσκεμμένα σιωπούν σχετικά με τον τρόπο συλλογής και παρουσίασης των αποδείξεων σε κάθε διαιτησία σύμφωνα με τους κανόνες αυτούς.

Ορθώς, οι κύριοι θεσμικοί και *ad hoc* κανόνες δεν απαιτούν να διεξάγεται κάθε διαιτησία με τον ίδιο τρόπο και ως εκ τούτου επιτρέπουν στα μέρη ευελιξία ως προς τον σχεδιασμό των διαδικασιών που ταιριάζουν καλύτερα σε κάθε διαιτησία. Η αυτονομία των μερών και η ευελιξία περιλαμβάνονται στα σημαντικά πλεονεκτήματα της διεθνούς διαιτησίας.

Ωστόσο, σε πολλές περιπτώσεις το ηθελημένο αυτό κενό στους κανόνες δύναται να προκαλέσει προβλήματα εάν τα μέρη έχουν αντικρουόμενες θεωρήσεις ως προς τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να προχωρήσει η υπόθεση.

Πριν από σχεδόν τέσσερις δεκαετίες, ο Διεθνής Δικηγορικός Σύλλογος ανέλαβε να συνδράμει τα μέρη παρέχοντάς τους ένα μηχανισμό για να καλύψουν το κενό αυτό. Ο ΔΔΣ είναι μοναδικά κατάλληλος να παράσχει αυτή την καθοδήγηση, καθώς η Επιτροπή Διαιτησίας που αριθμεί σήμερα περισσότερους από 3,000 επαγγελματίες που ασχολούνται με τη διαιτησία από 130 χώρες σε όλο τον κόσμο.

Το 1983, ο ΔΔΣ υιοθέτησε τους *Συμπληρωματικούς Κανόνες που Διέπουν την Παρουσίαση των Αποδείξεων στη Διεθνή Εμπορική Διαιτησία* (οι «Κανόνες του 1983»). Οι Κανόνες του 1983 έτυχαν γενικής θετικής αποδοχής και αποτελούσαν συχνά αντικείμενο συζήτησης σε συνέδρια διαιτησίας ως ένα παράδειγμα εναρμόνισης διαδικασιών που μπορεί να λάβει χώρα στις διεθνείς διαιτησίες.

Έως το 1999, η φύση της διεθνούς διαιτησίας είχε αλλάξει σημαντικά. Είχαν αναπτυχθεί νέες διαδικασίες· είχαν εδραιωθεί διαφορετικοί κανόνες αναφορικά με τις κατάλληλες διαδικασίες· και το πεδίο εφαρμογής της διεθνούς διαιτησίας είχε αναπτυχθεί σημαντικά, καθώς η διεθνής διαιτησία έγινε αποδεκτή σε πολλές περιοχές του κόσμου που μέχρι τότε δεν ήταν θετικά διακείμενες απέναντί της.

Κατ' αποτέλεσμα, οι Κανόνες του 1983 έρχονταν επικαιροποίησης και αναθεώρησης, και το 1997 η Δ' Επιτροπή του ΔΔΣ (επονομαζόμενη σήμερα «Επιτροπή Διαιτησίας») συγκρότησε μια νέα Ομάδα Εργασίας, επικεφαλής της οποίας ορίστηκε για τον σκοπό αυτό, ο Ιταλός Giovanni Ughi. Η Ομάδα Εργασίας αποτελούνταν από 16 μέλη (βλ.

Hassan Arab, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα· Ximena Herrera-Bernal, Κολομβία/Ηνωμένο Βασίλειο· Bartosz Kruzewski, Πολωνία· Isabelle Michou, Καναδάς/Γαλλία· Tyler B. Robinson, Η.Π.Α. / Ηνωμένο Βασίλειο· Ariel Ye, Κίνα.

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΑΠΟΔΕΙΞΕΩΝ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΑΙΤΗΣΙΑ / ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

υποσημείωση 1). Συνεδρίασε αρκετές φορές και συζήτησε τους Κανόνες σε δημόσιες συνεδρίες του ΔΔΣ στο Δελχί τον Νοέμβριο του 1997 και στο Βανκούβερ τον Σεπτέμβριο του 1998. Σχέδια κυκλοφόρησαν επίσης για δημόσια σχόλια στα μέλη της Δ' Επιτροπής και σε άλλους, και αποτέλεσαν αντικείμενο συζήτησης σε πολυάριθμα συνέδρια διαιτησίας. Η Ομάδα Εργασίας αξιολόγησε τα σχόλια που έλαβε καθ' όλη τη διάρκεια αυτής της διαδικασίας κατά τη σύνταξη των τελικών Κανόνων του ΔΔΣ για τη Διεξαγωγή Αποδείξεων στη Διεθνή Εμπορική Διαιτησία, οι οποίοι υιοθετήθηκαν από το Συμβούλιο του ΔΔΣ την 1^η Ιουνίου 1999 (αναφέρονται επίσης στο παρόν ως οι «Κανόνες ΔΔΣ του 1999»).

Οι Κανόνες ΔΔΣ για τη Διεξαγωγή Αποδείξεων στη Διεθνή Εμπορική Διαιτησία έγιναν αποδεκτοί ως μια χρήσιμη εναρμόνιση των διαδικασιών που συνήθως χρησιμοποιούνταν στη διεθνή διαιτησία και χρησιμοποιήθηκαν ευρέως σε διεθνείς διαιτησίες. Το 2008, η Επιτροπή Διαιτησίας του ΔΔΣ ίδρυσε την Υποεπιτροπή Αναθεώρησης των Κανόνων του ΔΔΣ για τη Διεξαγωγή Αποδείξεων και της ανέθεσε την αναθεώρηση των κανόνων και, όπου ήταν απαραίτητο, την επικαιροποίηση των Κανόνων ΔΔΣ του 1999 για τη Διεξαγωγή Αποδείξεων στη Διεθνή Εμπορική Διαιτησία. Συνεδρίασε αρκετές φορές και συζήτησε τους Κανόνες σε ανοικτές διαβουλεύσεις του ΔΔΣ στο Μπουένος Αίρες τον Οκτώβριο του 2008, στο Ντουμπάι τον Φεβρουάριο του 2009, καθώς και στη Μαδρίτη τον Οκτώβριο του 2009. Διεξήγαγε μια διαδικτυακή έρευνα για τα μέλη της Επιτροπής Διαιτησίας και άλλους, το 2008. Στις αρχές του 2010, η Επιτροπή Διαιτησίας κυκλοφόρησε ένα σχέδιο προς δημόσιο σχολιασμό. Οι υπό εξέταση αναθεωρήσεις συζητήθηκαν σε πολυάριθμα συνέδρια διαιτησίας, και τα σχόλια που λήφθηκαν αξιολογήθηκαν δεόντως καθ' όλη τη διάρκεια της εν λόγω διαδικασίας. Οι αναθεωρημένοι Κανόνες του ΔΔΣ για τη Διεξαγωγή Αποδείξεων στη Διεθνή Διαιτησία υιοθετήθηκαν από την Επιτροπή του ΔΔΣ στις 29 Μαΐου 2010 (αποκαλούμενοι στο παρόν «Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ του 2010»).

Το τελικό κείμενο των Κανόνων Απόδειξης ΔΔΣ του 2010 αποτύπωνε την επιθυμία της Επιτροπής Διαιτησίας προς τροποποίηση και αναθεώρηση μόνο στο βαθμό που ήταν απαραίτητο, προκειμένου να αποτυπώνονται οι νέες εξελίξεις και οι βέλτιστες πρακτικές στη διεθνή διαιτησία από το 1999. Η λέξη «εμπορική» αφαιρέθηκε από τον τίτλο των Κανόνων αναγνωρίζοντας το γεγονός ότι οι Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ μπορούν να χρησιμοποιηθούν και πράγματι χρησιμοποιούνται τόσο στην εμπορική όσο και στην επενδυτική διαιτησία.

Μετά την ολοκλήρωση της αναθεώρησης των Κανόνων Απόδειξης ΔΔΣ του 2010, η Ειδική Ομάδα Αναθεώρησης του 2020 πρότεινε περιορισμένο αριθμό αλλαγών, κυρίως προς διασφάλιση μεγαλύτερης σαφήνειας. Οι αλλαγές αυτές περιλαμβάνουν: (1) την προσθήκη στο Άρθρο 2 αναφοράς σε ζητήματα κυβερνοασφάλειας (cybersecurity) και προστασίας προσωπικών δεδομένων, στον κατάλογο των θεμάτων που μπορούν να εξεταστούν κατά την αρχική συζήτηση αναφορικά με ζητήματα απόδειξης· (2) την προσθήκη του όρου «Από Απόσταση Ακροαματική Διαδικασία» στην ενότητα των ορισμών και την τροποποίηση του Άρθρου 8 ώστε να περιέχει ρητή πρόβλεψη για τις Από Απόσταση Ακροαματικές Διαδικασίες και για τη δυνατότητα του Διαιτητικού Δικαστηρίου να καθορίζει ένα πρωτόκολλο διεξαγωγής τέτοιων Από Απόσταση Ακροαματικών Διαδικασιών· και (3) την προσθήκη διάταξης στο Άρθρο 9, κατά την

οποία το Διαιτητικό Δικαστήριο δύναται να αποκλείσει αποδείξεις που αποκτήθηκαν παρανόμως.

Οι αλλαγές όπως αποτυπώνονται στη νεότερη έκδοση των Κανόνων αντικατοπτρίζουν επίσης την αξιολόγηση από μέρος της Ειδικής Ομάδας Αναθεώρησης του 2020 των σχολίων που ζητήθηκαν από περισσότερα από 160 θεσμικά όργανα διαιτησίας παγκοσμίως καθώς και από τα μέλη της Ομάδας Εργασίας του 1999 και της Υποεπιτροπής Αναθεώρησης του 2010.

Οι Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ περιέχουν διαδικασίες οι οποίες αναπτύχθηκαν αρχικά σε συστήματα ηπειρωτικού δικαίου (*civil law*), σε συστήματα αγγλοσαξονικού δικαίου (*common law*) και σε καθαυτές διαδικασίες διεθνούς διαιτησίας. Όντας σχεδιασμένοι να συνδράμουν τα μέρη στο να καθορίσουν ποιες διαδικασίες θα χρησιμοποιήσουν σε κάθε συγκεκριμένη υπόθεσή τους, παρουσιάζουν ορισμένες (άλλα όχι όλες) μεθόδους διεξαγωγής διεθνών διαιτητικών διαδικασιών. Τα μέρη και τα διαιτητικά δικαστήρια δύναται να υιοθετούν τους Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ εν όλω ή εν μέρει – είτε κατά το χρόνο σύνταξης της ρήτρας διαιτησίας σε μία σύμβαση είτε κατά την έναρξη μίας διαιτησίας – ή δύναται να τους χρησιμοποιούν ως κατευθυντήριες γραμμές. Τα μέρη είναι ελεύθερα να τους προσαρμόζουν στις ιδιαίτερες περιστάσεις κάθε ζητήματος.

Η παρούσα δημοσίευση περιγράφει τις βασικές διατάξεις των Κανόνων ΔΔΣ, όπως αναθεωρήθηκαν το 2010 και το 2020, και παρέχει κάποιο υπόβαθρο ως προς τη διαδικασία σύνταξης και αναθεώρησής τους. Η Ειδική Ομάδα Αναθεώρησης 2020 και η Υποεπιτροπή Κατευθυντήριων Γραμμών και Κανόνων Διαιτησίας ελπίζουν ότι ο παρών σχολιασμός θα είναι βοηθητικός για τα μέρη ως προς την απόφασή τους εάν θα χρησιμοποιήσουν ή όχι τους Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ και πώς θα τους εφαρμόσουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο στην εκάστοτε διαιτησία τους. Οι Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ καθώς και οι μεταφράσεις τους σε διάφορες γλώσσες υπάρχουν διαθέσιμες στον ακόλουθο σύνδεσμο www.ibanet.org.

Προοίμιο

Θεωρήθηκε σημαντικό να προσδιοριστούν ορισμένες γενικές αρχές οι οποίες διέπουν τους Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ, έτσι ώστε τα μέρη και τα διαιτητικά δικαστήρια να μπορούν να κατανοήσουν καλύτερα το πώς να τους εφαρμόσουν. Το Προοίμιο είναι επίσης σημαντικό για την επεξήγηση τόσο του τί ευελπιστούν να επιτύχουν οι Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ, όσο και του τί δεν επιθυμούν να κάνουν.

- i. Το Προοίμιο επισημαίνει ότι οι Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ «προορίζονται να συμπληρώνουν τις νομικές διατάξεις και τους θεσμικούς, *ad hoc*, ή άλλους κανόνες οι οποίοι εφαρμόζονται στη διεξαγωγή της διαιτησίας». Οι Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ δεν αποσκοπούν στην παροχή ενός πλήρους μηχανισμού για τη διεξαγωγή μιας διεθνούς διαιτησίας (εμπορικής ή επενδυτικής). Τα μέρη πρέπει σε κάθε περίπτωση να επιλέξουν ένα σύνολο θεσμικών ή *ad hoc* κανόνων, όπως για παράδειγμα οι κανόνες ICC, AAA, LCIA, SIAC, HKIAC, UNCITRAL ή ICSID, είτε να σχεδιάσουν τους δικούς τους κανόνες, για να καθορίσουν το συνολικό διαδικαστικό πλαίσιο για τη διαιτησία τους. Οι Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ συμπληρώνουν τα κενά που αφήνουν οι εν λόγω διαδικαστικού πλαισίου κανόνες αναφορικά με τη διεξαγωγή αποδείξεων.

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΑΠΟΔΕΙΞΕΩΝ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΑΙΤΗΣΙΑ / ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

- ii. Όπως επισημαίνει ήδη η πρώτη πρόταση των Κανόνων, οι Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ επιδιώκουν «την εξασφάλιση μιας αποτελεσματικής, οικονομικής και δίκαιης διαδικασίας» για τη διεξαγωγή των αποδείξεων στη διεθνή διαιτησία. Η αρχή αυτή διέπει το σύνολο των Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ. Η Ομάδα Εργασίας του 1999 έκρινε πως, καθώς η διεθνής διαιτησία γίνεται ολοένα και πιο σύνθετη και το μέγεθος των υποθέσεων αυξάνεται, είναι πολύ σημαντικό για τα μέρη και τα διαιτητικά δικαστήρια να βρουν μεθόδους να επιλύουν τις διαφορές τους με τον πιο αποτελεσματικό και λιγότερο δαπανηρό τρόπο. Η Υποεπιτροπή Αναθεώρησης του 2010 αναθεώρησε την παρούσα πρόταση, έτσι ώστε αυτή να περιλαμβάνει ρητά την αρχή της δίκαιης διαδικασίας. Η αλλαγή αυτή συμπορεύεται με την αναθεώρηση της παραγράφου 3 του Προοιμίου, η οποία πλέον περιέχει την προϋπόθεση ότι κάθε μέρος οφείλει να ενεργεί με «καλή πίστη» κατά τη διεξαγωγή των αποδείξεων σύμφωνα με τους Κανόνες του ΔΔΣ. Κατά τη διακριτική ευχέρεια του διαιτητικού δικαστηρίου, τυχόν παραβίαση της προϋπόθεσης της καλής πίστης δύναται να οδηγήσει στις συνέπειες που αναφέρονται στα Άρθρα 9.6, 9.7 και 9.8.
- iii. Έγινε δεκτό ότι δεν υπάρχει μοναδικός βέλτιστος τρόπος διεξαγωγής όλων των διεθνών διαιτησιών, και ότι η εγγενής ευελιξία των διεθνών διαιτητικών διαδικασιών αποτελεί πλεονέκτημα. Επομένως, θεωρήθηκε σημαντικό να επισημανθεί συγκεκριμένα, στην παράγραφο 2 του Προοιμίου, ότι οι Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ δεν αποσκοπούν στο να περιορίσουν την ευελιξία αυτή. Πράγματι, όπως σημειώνεται σε αυτή την παράγραφο, οι Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ πρέπει να χρησιμοποιούνται από τα μέρη και τα διαιτητικά δικαστήρια με τον τρόπο που τους εξυπηρετεί καλύτερα.
- iv. Το Προοίμιο επισημαίνει τη θεμελιώδη αρχή των Κανόνων Απόδειξης ΔΔΣ ότι η διεξαγωγή αποδείξεων πρέπει να γίνεται βάσει της αρχής ότι κάθε μέρος «έχει δικαίωμα να γνωρίζει, σε εύλογο χρονικό διάστημα πριν από οποιαδήποτε Αποδεικτική Ακροαματική Διαδικασία ή από οποιαδήποτε απόφαση επί των πραγματικών περιστατικών ή επί της ουσίας, το αποδεικτικό υλικό στο οποίο στηρίζονται τα άλλα μέρη». Η αρχή αυτή διαπνέει όλες τις διατάξεις των Κανόνων Απόδειξης ΔΔΣ. Συνακόλουθα, οι διατάξεις που αφορούν στην ανταλλαγή έγγραφων αποδείξεων, στις δηλώσεις μαρτύρων, στις εκθέσεις εμπειρογνομόνων, μεταξύ άλλων, παρέχουν σε κάθε μέρος και στο διαιτητικό δικαστήριο σημαντικές πληροφορίες σχετικά με τα αποδεικτικά στοιχεία κάθε πλευράς.

Ορισμοί

Η ενότητα «Ορισμοί» των Κανόνων Απόδειξης ΔΔΣ παρουσιάζει τους βασικούς ορισμούς που εφαρμόζονται στους Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ. Οι ορισμοί είναι κατά κύριο λόγο απλοί, με ευρέως κατανοητή σημασία. Οι ορισμοί καθεαυτούς δεν προβλέπουν κάποιον ουσιαστικό κανόνα συμπεριφοράς ή απόδειξης.

Ένας ορισμός που δεν χρησιμοποιείται συχνά αφορά στους «Γενικούς Κανόνες». Ο όρος αυτός στους Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ αναφέρεται στους θεσμικούς ή *ad hoc* κανόνες σύμφωνα με τους οποίους τα μέρη διεξάγουν τη διαιτησία, όπως αυτοί του ICC, AAA, LCIA, SIAC, HKIAC, UNCITRAL και ICSID. Ο όρος χρησιμοποιείται στα Άρθρα 1.3 και 1.5, τα οποία μεταξύ άλλων εξετάζουν συγκρούσεις μεταξύ των Κανόνων

Απόδειξης ΔΔΣ και άλλων κανόνων που διέπουν τη διαιτητική διαδικασία.

Ο ορισμός «Έγγραφο» στους Κανόνες ΔΔΣ του 1999 ήταν αρκετά ευρύς ώστε να περιλαμβάνει τις περισσότερες μορφές ηλεκτρονικών αποδείξεων. Η Υποεπιτροπή Αναθεώρησης του 2010 εισήγαγε μικρές αλλαγές με σκοπό να διασφαλίσει ότι όλες οι μορφές αποδείξεων, περιλαμβανομένων των ηλεκτρονικών αποδείξεων, υπόκεινται στους Κανόνες ΔΔΣ και μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο αιτήματος, με την επιφύλαξη (i) των προϋποθέσεων του Άρθρου 3.3, περιλαμβανομένης της συνδρομής του κριτηρίου της σχετικότητας με την υπόθεση και του ουσιώδους χαρακτήρα για την έκβασή της, και (ii) των λόγων προβολής αντιρρήσεων που αναφέρονται στο Άρθρο 9.

Η Ειδική Ομάδα Αναθεώρησης 2020 προσέθεσε τον ορισμένο όρο «Από Απόσταση Ακροαματική Διαδικασία», ο οποίος χρησιμοποιείται στο νέο Άρθρο 8.2. Ο ορισμός αντανάκλα το γεγονός ότι οι ακροαματικές διαδικασίες, παρόλο που μπορεί να μην είναι «ηλεκτρονικές» σύμφωνα με την κοινή κατανόηση του όρου, μπορεί ολόένα και περισσότερο να διεξάγονται, εν όλω ή εν μέρει, μέσω τηλεδιάσκεψης, εικονοτηλεδιάσκεψης ή άλλης μεθόδου τεχνολογίας επικοινωνιών που επιτρέπει σε όλους ή σε ορισμένους συμμετέχοντες που βρίσκονται σε περισσότερες από μια τοποθεσίες να συμμετέχουν ταυτόχρονα. Οι διατάξεις του Άρθρου 8.2, το οποίο προβλέπει τον καθορισμό ενός πρωτοκόλλου για τη διεξαγωγή της Από Απόσταση Ακροαματικής Διαδικασίας και προτείνει θέματα τα οποία μπορεί το πρωτόκολλο να καλύπτει, εφαρμόζονται σε κάθε τέτοια μορφή Από Απόσταση Ακροαματικής Διαδικασίας.

Άρθρο 1 —Πεδίο Εφαρμογής

Οι διεθνείς διαιτησίες υπόκεινται σε γενικούς κανόνες, οι οποίοι καθορίζουν το διαδικαστικό πλαίσιο της διαιτησίας, και σε κανόνες αναγκαστικού δικαίου του τόπου της διαιτησίας που σχετίζονται με τη διαδικασία. Συνεπώς, ενώ οι Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ έχουν συνταχθεί με σκοπό να συμμορφώνονται προς τους κύριους θεσμικούς και *ad hoc* κανόνες που χρησιμοποιούνται γενικά από τα μέρη, ενδέχεται εντούτοις να προκύψουν συγκρούσεις με το έτερο σύνολο κανόνων που επιλέγουν τα μέρη (οι «Γενικοί Κανόνες» κατά την ορολογία των Κανόνων Απόδειξης ΔΔΣ) ή με τυχόν διατάξεις αναγκαστικού δικαίου. Το Άρθρο 1 θέτει διάφορες βασικές αρχές ως προς τον τρόπο με τον οποίο τα διαιτητικά δικαστήρια θα πρέπει να εφαρμόζουν τους Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ σε περίπτωση σύγκρουσης με οποιεσδήποτε από αυτές τις άλλες τέτοιες διατάξεις.

Σε περίπτωση σύγκρουσης μεταξύ των Κανόνων Απόδειξης ΔΔΣ και των κανόνων αναγκαστικού δικαίου, οι κανόνες αναγκαστικού δικαίου θα διέπουν τη διαφορά.

Σε περίπτωση σύγκρουσης μεταξύ των Κανόνων Απόδειξης ΔΔΣ και των Γενικών Κανόνων (ήτοι των θεσμικών ή *ad hoc* κανόνων που επιλέγονται από τα μέρη), τα μέρη έχουν το δικαίωμα, σύμφωνα με την αρχή της αυτονομίας των μερών που αποτελεί βασική αρχή σε κάθε διεθνή διαιτησία, να επιλύσουν τη σύγκρουση αυτή με τρόπο που επιλέγουν τα ίδια, στον βαθμό που και τα δύο μέρη συμφωνούν. Ελλείψει τέτοιας συμφωνίας, το διαιτητικό δικαστήριο πρέπει να επιχειρήσει να εναρμονίσει τα δύο σύνολα κανόνων στον μεγαλύτερο δυνατό βαθμό. Τα Άρθρα 1.1, 1.3 και 1.5 προβλέπουν

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΑΠΟΔΕΙΞΕΩΝ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΑΙΤΗΣΙΑ / ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

την προτεραιότητα εφαρμογής των Κανόνων Απόδειξης ΔΔΣ για τη διεξαγωγή αποδείξεων έναντι των Γενικών Κανόνων, καθώς η συμφωνία για τους Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ αποτελεί γενικά την πιο ειδική συμφωνία για ζητήματα απόδειξης. Ωστόσο, η Ειδική Ομάδα Αναθεώρησης 2020 προσέθεσε τη φράση «στο μέτρο του δυνατού» στο Άρθρο 1.3 αναγνωρίζοντας το γεγονός ότι η σύγκρουση δύο δυνητικά εφαρμοστέων κανόνων μπορεί να καταστήσει αδύνατη την επίτευξη των σκοπών και των δύο συνόλων κανόνων.

Σε περίπτωση διαφωνίας σχετικά με το νόημα των Κανόνων Απόδειξης ΔΔΣ, ή στην περίπτωση που τόσο οι Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ όσο και οι Γενικοί Κανόνες σιωπούν ως προς συγκεκριμένο ζήτημα, τότε οι Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ κατευθύνουν το διαιτητικό δικαστήριο να σεβαστεί τους σκοπούς ή τις γενικές αρχές των Κανόνων Απόδειξης ΔΔΣ, όπως είναι αυτές που τίθενται στο Προοίμιο, στο μέγιστο δυνατό βαθμό, στις αποφάσεις τους επί διαδικαστικών ζητημάτων.

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, οι Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε εμπορική ή σε επενδυτική διαιτησία. Ωστόσο, οι Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ δεν περιέχουν ειδικούς κανόνες για τις επενδυτικές διαιτησίες, όπως κανόνες που αφορούν στη συμμετοχή τρίτων (*amici curiae*).

Το Άρθρο 1.2 προβλέπει ότι τα μέρη που έχουν συμφωνήσει την εφαρμογή των Κανόνων Απόδειξης ΔΔΣ πριν από τις 29 Μαΐου 2010, ημερομηνία έκδοσης των αναθεωρήσεων του 2010, ή πριν από τις 17 Δεκεμβρίου 2020, ημερομηνία έκδοσης των αναθεωρήσεων του 2020, πρέπει να θεωρείται ότι έχουν συμφωνήσει την προηγούμενη έκδοση των Κανόνων Απόδειξης, ελλείψει αντίθετης ένδειξης. Καθώς οι Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ θα μπορούσαν ενδεχομένως να υπόκεινται σε περαιτέρω επικαιροποιήσεις, τα μέρη που επιθυμούν να εφαρμόσουν την ισχύουσα κατά τον χρόνο διεξαγωγής της διαιτησίας έκδοση των Κανόνων Απόδειξης ΔΔΣ, πρέπει να εξετάσουν το ενδεχόμενο να συμπεριλάβουν αντίστοιχη πρόβλεψη στη ρήτρα διαιτησίας (βλ. προτεινόμενη ρήτρα διαιτησίας στον Πρόλογο των Κανόνων Απόδειξης ΔΔΣ).

Άρθρο 2 — Συζήτηση για Ζητήματα Απόδειξης

Οι αναθεωρήσεις του 2010 περιελάμβαναν την προσθήκη του Άρθρου 2. Η Υποεπιτροπή Αναθεώρησης του 2010 εξέτασε προσεκτικά εάν και με ποιο τρόπο οι Κανόνες ΔΔΣ πρέπει να προσαρμοστούν ή να επεκταθούν σε απάντηση του αυξημένου μεγέθους και της πολυπλοκότητας των διαιτησιών και των ζητημάτων απόδειξης που συνδέονται με αυτές. Κατόπιν εξέτασης διαφόρων συνόλων εγχώριων και διεθνών κανόνων και διαδικασιών διαιτησίας, η Υποεπιτροπή Αναθεώρησης του 2010 συμφώνησε σε μια προσέγγιση «συνάντησης και συζήτησης».

Το Άρθρο 2.1 προβλέπει μια υποχρεωτική συζήτηση μεταξύ του διαιτητικού δικαστηρίου και των μερών «το νωρίτερο στη διαδικασία». Υπό κανονικές συνθήκες, η συζήτηση αυτή θα συνέπιπτε με μια διάσκεψη επί της διαδικασίας ή ανταλλαγή απόψεων στην αρχή της διαδικασίας. Η έγκαιρη αυτή συζήτηση επιτρέπει στους συμμετέχοντες να οργανώσουν τη διεξαγωγή αποδείξεων με έναν αποτελεσματικό, οικονομικό και δίκαιο τρόπο. Όταν τα ζητήματα απόδειξης δεν θεωρούνται επαρκώς σαφή σε ένα πρώιμο στάδιο της διαδικασίας, το διαιτητικό δικαστήριο μπορεί να

αναβάλλει την εν λόγω διάσκεψη ή ανταλλαγή απόψεων.

Τα ζητήματα απόδειξης που μπορεί να είναι κατάλληλα να συζητηθούν κατά τη συζήτηση του Άρθρου 2.1 περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, εκείνα που απαριθμούνται στο Άρθρο 2.2. Η Ειδική Ομάδα Αναθεώρησης 2020 προσέθεσε τη φράση «στο μέτρο που μπορούν να εφαρμοσθούν» στην εισαγωγική διατύπωση του Άρθρου 2.2 για να υπογραμμίσει ότι το διαιτητικό δικαστήριο και τα μέρη μπορεί να μην χρησιμοποιήσουν ορισμένα από τα μέσα διεξαγωγής αποδείξεων που απαριθμούνται στο Άρθρο 2.2. Παρόλο που το Άρθρο 2 παρέχει ένα πλαίσιο για τη συζήτηση ζητημάτων απόδειξης, δεν αποσκοπεί στο να υπαγορεύσει τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να διεξάγεται η αποδεικτική διαδικασία σε κάθε διαιτησία. Για παράδειγμα, σε κάθε συγκεκριμένη διαιτησία το διαιτητικό δικαστήριο και τα μέρη μπορεί να αποφασίσουν να μην απαιτηθεί κοινοποίηση ηλεκτρονικών αποδεικτικών μέσων. Από την άλλη πλευρά, εάν αποφασίσουν ότι η διεξαγωγή αποδείξεων σε ηλεκτρονική μορφή θα συνέβαλε στην αποτελεσματική, οικονομική και δίκαιη διεξαγωγή αποδείξεων, μπορεί να είναι σκόπιμο να συζητηθούν οι σχετικές λεπτομέρειες σε πρώιμο στάδιο, όπως η μορφή προσκόμισης (Άρθρο 3.12(β)) και η διατύπωση των αιτημάτων προσκόμισης μέσω προσδιορισμού συγκεκριμένων αρχείων, όρων έρευνας, ατόμων ή άλλων μέσων για την έρευνα τέτοιων εγγράφων κατά τρόπο αποτελεσματικό και οικονομικό (Άρθρο 3.3(α)(ii)).

Η συζήτηση που προβλέπεται στο Άρθρο 2.2(γ) και (δ) μπορεί να αφορά τη χρήση διαφόρων τεχνικών σε σχέση με τη διεξαγωγή των αποδείξεων όπως, ενδεικτικά, συγκεκριμένα χρονοδιαγράμματα για την παρουσίαση και επίλυση διαφορών επί ζητημάτων που αφορούν στην προσκόμιση Εγγράφων, προστατευμένα αρχεία για τον προσδιορισμό των στοιχείων των εγγράφων που έχουν παρακρατηθεί για λόγους, παραδείγματος χάριν, απορρήτου, και/ή απάλειψη ορισμένων τμημάτων από έγγραφα προς αποφυγή αποκάλυψης προστατευόμενων πληροφοριών.

Η Ειδική Ομάδα Εργασίας 2020 προσέθεσε ένα νέο Άρθρο 2.2(ε) για να υπογραμμίσει το πόσο συνετό είναι να λαμβάνονται υπόψη, σε πρώιμο στάδιο, ζητήματα προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, περιλαμβανομένων ζητημάτων ιδιωτικότητας και ασφάλειας στον κυβερνοχώρο. Μεταξύ των πηγών που τα μέρη και το διαιτητικό δικαστήριο ενδέχεται να βρουν χρήσιμα κατά την εξέταση αυτών των ζητημάτων είναι ο οδικός χάρτης ICCA-IBA για την προστασία δεδομένων στη Διεθνή Διαιτησία⁴ και το ICCA-NYC Bar-CPR Πρωτόκολλο για την Κυβερνοασφάλεια στη Διεθνή Διαιτησία.⁵

Το Άρθρο 2.2(στ) ενθαρρύνει τη συζήτηση μέσω εξοικονόμησης χρόνου και κόστους στη διαιτησία. Αναφέρεται επίσης στην εξοικονόμηση πόρων σε σχέση με τη διεξαγωγή αποδείξεων, η οποία θα μπορούσε να περιλαμβάνει, ενδεικτικά, τα οικονομικά και περιβαλλοντικά κόστη ταξιδιών ή αναπαραγωγής εγγράφων (περιλαμβανομένης της υποβολής εγγράφων μέσω διαδικτυακών πλατφορμών).

Το Άρθρο 2.3 (παράγραφος 3 του Προοιμίου των Κανόνων ΔΔΣ του 1999) ενθαρρύνει

---

⁴ https://www.arbitration-icca.org/publications/ICCA_Report_N7.html

⁵ https://www.arbitration-icca.org/publications/ICCA_Report_N6.html

τα διαιτητικά δικαστήρια να προσδιορίσουν στα μέρη, το συντομότερο δυνατόν, τα ζητήματα που τυχόν θεωρούν σχετικά με την υπόθεση και ουσιώδη για την έκβασή της. Η εν λόγω παράγραφος επισημαίνει επίσης ότι τυχόν προδικαστική απόφαση επί συγκεκριμένων ζητημάτων μπορεί να κρίνεται σκόπιμη. Μολονότι η Ομάδα Εργασίας του 1999 δεν επιθυμούσε να ενθαρρύνει δικαστηριακές πρακτικές για την κίνηση της διαδικασίας, η Ομάδα Εργασίας αναγνώρισε ότι σε ορισμένες περιπτώσεις συγκεκριμένα ζητήματα μπορούν να επιλύσουν το σύνολο ή μέρος της υπόθεσης. Υπό αυτές τις περιστάσεις, οι Κανόνες Διεξαγωγής ΔΔΣ καθιστούν σαφές ότι το διαιτητικό δικαστήριο έχει την εξουσία να εξετάσει πρώτα τα θέματα αυτά, ώστε να αποφευχθεί ενδεχομένως περιττή εργασία.

Άρθρο 3 — Προσκόμιση Εγγράφων

Το Άρθρο 3 αφορά σε έγγραφα που τα μέρη επιθυμούν να υποβάλουν ως αποδεικτικά στοιχεία στη διαιτητική διαδικασία.

Το Άρθρο 3 αναφέρεται σε τρεις ομάδες εγγράφων: (1) έγγραφα τα οποία βρίσκονται στη διάθεση ενός μέρους· (2) έγγραφα τα οποία το μέρος θέλει να χρησιμοποιήσει ως αποδεικτικά στοιχεία στο πλαίσιο των υπομνημάτων του αλλά δεν μπορεί να τα προσκομίσει μόνο του, διότι είτε βρίσκονται στην κατοχή του άλλου μέρους στη διαιτητική διαδικασία είτε στην κατοχή τρίτου μέρους εκτός διαιτησίας· και (3) έγγραφα που δεν έχει προσκομίσει ή δεν επιθυμεί να προσκομίσει κανένα μέρος ως αποδεικτικά στοιχεία στη διαιτητική διαδικασία, τα οποία όμως θεωρούνται ως σχετικά και ουσιώδη από το διαιτητικό δικαστήριο. Επιπλέον, το Άρθρο 3 περιέχει διάφορες γενικές αρχές αναφορικά με τον τρόπο αντιμετώπισης των εγγράφων ως αποδεικτικά στοιχεία από τα μέρη και το διαιτητικό δικαστήριο.

Όπως επισημαίνεται σε όλες τις ακόλουθες παραγράφους, πολλά ζητήματα σχετιζόμενα με την προσκόμιση εγγράφων διευκολύνονται συχνά από την εκ των προτέρων διαβούλευση μεταξύ των μερών, είτε σύμφωνα με το Άρθρο 2.1 είτε σε άλλο χρόνο κατά τη διάρκεια της διαδικασίας. Τέτοια ζητήματα είναι, για παράδειγμα: η κυβερνοασφάλεια και η προστασία της ιδιωτικής ζωής και των προσωπικών δεδομένων, το εύρος της συλλογής / διαφύλαξης εγγράφων, η μορφή προσκόμισής τους, και η χρήση αρχείων καταγραφής των απόρρητων εγγράφων ή άλλου παρόμοιου εγγράφου που προσδιορίζει τα απόρρητα έγγραφα, τα οποία δεν προσκομίζονται.

Προσκόμιση Εγγράφων τα οποία βρίσκονται στη διάθεση του Ενός Μέρους

Οι Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ εκκινούν από την αρχή, η οποία αποτυπώνεται σε πολλούς κανόνες διαιτησίας, ότι έκαστο μέρος υποβάλλει ως αποδεικτικό στοιχείο τα έγγραφα που έχει στη διάθεσή του και στα οποία επιθυμεί να στηριχθεί.⁶ Η διάταξη αυτή

---

⁶ Βλ. Πρότυπος Νόμος της UNCITRAL για τη Διεθνή Εμπορική Διαιτησία (UNCITRAL Model Law), Άρθρο 23; Κανόνες Διαιτησίας της UNCITRAL, Άρθρο 27(1), HKIAC Administered Arbitration Rules, Άρθρο 22(1); Κανόνες Διαιτησίας του Διεθνούς Κέντρου Επίλυσης Διαφορών (ICDR), Άρθρο 21(3); Κανόνες Διαιτησίας του Διεθνούς Κέντρου Διακανονισμού Επενδυτικών Διαφορών (ICSID), Κανόνας 33, Κανόνες Διαιτησίας του Δικαστηρίου Διεθνούς Διαιτησίας του Λονδίνου (LCIA), Άρθρο 15(2)-15(5),

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΑΠΟΔΕΙΞΕΩΝ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΑΙΤΗΣΙΑ / ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

αντανακλά την αρχή, η οποία είναι γενικά αποδεκτή σε χώρες τόσο του ηπειρωτικού (*civil law*) όσο και του αγγλοσαξονικού δικαίου (*common law*), ότι τα μέρη φέρουν το βάρος του να υποβάλουν τα αποδεικτικά στοιχεία που στηρίζουν τη θέση τους.

Το Άρθρο 3.1 περιέχει τη φράση «εντός του χρόνου που ορίστηκε από το διαιτητικό δικαστήριο». Η φράση αυτή, επαναλαμβάνεται στους Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ όταν πρόκειται να υποβληθεί ένα υπόμνημα ή να διενεργηθεί κάποια πράξη από τα μέρη. Η Ομάδα Εργασίας του 1999 έκρινε πως η βέλτιστη οδός είναι να διατηρηθεί η μέγιστη δυνατή ευελιξία του χρονοδιαγράμματος για τα μέρη και το διαιτητικό δικαστήριο. Ως εκ τούτου, στους Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ, όπως εν προκειμένω, ο καθορισμός των χρονοδιαγραμμάτων αφήνεται στην κρίση του διαιτητικού δικαστηρίου σε κάθε υπόθεση, συνήθως σε συνεννόηση με τα μέρη. Για παράδειγμα, αναφορικά με την αρχική προσκόμιση εγγράφων επί των οποίων έκαστο μέρος σκοπεύει να βασιστεί, ο συγκεκριμένος χρόνος κατά τον οποίο πρέπει να υποβληθούν τα έγγραφα μπορεί να ποικίλλει ανάλογα με το πόσο καλά διαγράφονται τα ζητήματα στα αρχικά υπομνήματα. Τα χρονοδιαγράμματα θα ποικίλλουν φυσικά και ανάλογα με την πολυπλοκότητα του ζητήματος, τους πόρους και τις τοποθεσίες των μερών καθώς και τις ιδιαίτερες συνθήκες κάθε υπόθεσης.

Μετά από την εν λόγω αρχική προσκόμιση εγγράφων, επί των οποίων κάθε μέρος σκοπεύει να βασιστεί, επόμενες υποβολές στο πλαίσιο της υπόθεσης, όπως οι δηλώσεις μαρτύρων ή οι εκθέσεις εμπειρογνομόνων, μπορεί να καταστήσουν αναγκαία την προσκόμιση πρόσθετων εγγράφων προκειμένου να αντικρούσουν τις δηλώσεις που περιέχονται στις εν λόγω υποβολές. Το Άρθρο 3.11 προβλέπει έναν τέτοιο δεύτερο γύρο υποβολής εγγράφων που βρίσκονται στην κατοχή κάθε μέρους. Και πάλι, το διαιτητικό δικαστήριο θα καθορίσει το πότε θα λάβει χώρα ο δεύτερος αυτός γύρος προσκόμισης.

Εγγραφα στην Κατοχή του Άλλου Μέρους

Το ζήτημα του εάν και υπό ποιες προϋποθέσεις ένα μέρος μπορεί να ζητήσει την προσκόμιση εγγράφων από το άλλος μέρος απασχόλησε μεγάλο μέρος των συζητήσεων της Ομάδας Εργασίας του 1999. Το σθένος με το οποίο συζητήθηκε το θέμα αυτό κατέδειξε ότι το ζήτημα της προσκόμισης εγγράφων αποτελούσε τον βασικό τομέα στον οποίο διέφεραν οι προερχόμενοι από χώρες ηπειρωτικού δικαίου (*civil law*) και αυτοί που προέρχονταν από χώρες αγγλοσαξονικού δικαίου (*common law*). Από τον διάλογο αυτόν, προέκυψε μια ισορροπημένη προσέγγιση η οποία αποτέλεσε κεντρική πτυχή των Κανόνων Απόδειξης ΔΔΣ και έγινε ευρέως αποδεκτή από τους προερχόμενους τόσο από το ηπειρωτικό όσο και από το αγγλοσαξονικό δίκαιο. Η παρούσα αναθεώρηση των Κανόνων Απόδειξης ΔΔΣ διατηρεί την ισορροπία αυτή.

Κανόνες Διαιτησίας του Εμπορικού Επιμελητηρίου της Στοκχόλμης (SCC Arbitration Rules), Άρθρο 29(1) και 29(2), Κανόνες Διαιτησίας του Παγκόσμιου Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας (WIPO Arbitration Rules), Άρθρα 41(γ) και 42(γ).

Αρχές

Η Ομάδα Εργασίας του 1999 μπόρεσε να καταλήξει σε συμφωνία σχετικά με ορισμένες αρχές που διέπουν την προσκόμιση εγγράφων, διότι οι ακολουθούμενες πρακτικές στη διεθνή διαιτησία μπορούν να εναρμονιστούν, και έχουν εναρμονιστεί, σε μεγάλο βαθμό. Η Ομάδα Εργασίας του 1999 καθοδηγήθηκε από διάφορες αρχές:

Η εκτεταμένη Αμερικανικού —ή Αγγλικού— τύπου διαδικασία επίδειξης εγγράφων είναι σε γενικές γραμμές ακατάλληλη για τη διεθνή διαιτησία. Αντίθετα, οι αιτήσεις προσκόμισης εγγράφων θα πρέπει να είναι προσεκτικά προσαρμοσμένες σε θέματα που είναι σχετικά και ουσιώδη για τη λήψη απόφασης επί της υπόθεσης.

Ταυτόχρονα, εντούτοις, θεωρήθηκε ότι υπάρχει η γενική παραδοχή, ακόμα και μεταξύ των προερχόμενων από χώρες του ηπειρωτικού δικαίου, ότι η ορισμένης έκτασης προσκόμιση εγγράφων είναι κατάλληλη στη διεθνή διαιτησία. Σύμφωνα με ορισμένους από τους πιο συχνά χρησιμοποιούμενους γενικούς κανόνες, τα διαιτητικά δικαστήρια οφείλουν να διαπιστώσουν τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης με όλα τα κατάλληλα μέσα.⁷ Αυτό περιλαμβάνει την εξουσία του διαιτητικού δικαστηρίου να διατάξει ένα μέρος να προσκομίσει συγκεκριμένα έγγραφα, περιλαμβανομένων εσωτερικών του εγγράφων, στη διαιτητική διαδικασία κατόπιν αιτήματος του άλλου μέρους. Ακόμα και σε ορισμένες χώρες ηπειρωτικούς δικαίου, ένα κρατικό Δικαστήριο έχει το δικαίωμα να διατάξει την προσκόμιση εσωτερικών εγγράφων, είτε κατόπιν αιτήματος ενός μέρους είτε επειδή το ίδιο κρίνει ότι τα έγγραφα αυτά είναι αναγκαία.

Οι Κανόνες ΔΔΣ προβλέπουν ότι τα αιτήματα περί προσκόμισης πρέπει να απευθύνονται τόσο στο διαιτητικό δικαστήριο όσο και στα άλλα μέρη. Σε πρώτο στάδιο, το μέρος πρέπει να προσκομίσει όλα τα έγγραφα που ζητήθηκαν και έχει στην κατοχή, επιμέλεια ή έλεγχο του και για τα οποία δεν προβάλλει αντιρρήσεις (Άρθρο 3.4). Ωστόσο, η απόφαση σχετικά με το εύρος της προσκόμισης εγγράφων – εάν ένα μέρος πρέπει ή όχι να εισφέρει εσωτερικά έγγραφα στη διαιτητική διαδικασία παρά τη θέλησή του – εναπόκειται αποκλειστικά στο διαιτητικό δικαστήριο. Επομένως, μόνο το διαιτητικό δικαστήριο έχει την εξουσία να αποφασίσει επί ενός τέτοιου αιτήματος, εάν το μέρος κατά το οποίου στρέφεται το αίτημα αρνείται να προσκομίσει οικειοθελώς τα έγγραφα που ζητούνται.

Το εύρος του επιτρεπόμενου αιτήματος περιορίζεται επίσης από ορισμένες αντιρρήσεις που περιγράφονται στο Άρθρο 9.2 και (όπως προστέθηκε από την Ειδική Ομάδα Εργασίας 2020) στο Άρθρο 9.3 (βλ. κατωτέρω τη συζήτηση των εν λόγω αντιρρήσεων) ή από τη μη συμμόρφωση προς τις προϋποθέσεις που τίθενται στο Άρθρο 3.3. Ένα μέρος μπορεί να προβάλλει οποιονδήποτε από τους λόγους αντίρρησης προκειμένου να εναντιωθεί στο αίτημα προσκόμισης εγγράφου. Εάν το πράξει, το διαιτητικό δικαστήριο μπορεί αρχικά να καλέσει τα εν λόγω μέρη να διαβουλευθούν με σκοπό την επίλυση των αντιρρήσεων (Άρθρο 3.6).

---

⁷ Π.χ., Κανόνες Διαιτησίας του Διεθνούς Εμπορικού Επιμελητηρίου (ICC Arbitration Rules), Άρθρο 25(1). Κανόνες Διαιτησίας του Δικαστηρίου Διεθνούς Διαιτησίας του Λονδίνου (LCIA), Άρθρο 22(1)(iii)

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΑΠΟΔΕΙΞΕΩΝ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΑΙΤΗΣΙΑ / ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

Εάν οι αντιρρήσεις δεν επιλυθούν μέσω της οικείας διαβούλευσης, έκαστο μέρος δύναται να ζητήσει από το διαιτητικό δικαστήριο να αποφασίσει εάν υφίσταται έδαφος εφαρμογής οποιασδήποτε αντίρρησης καθώς και ως προς την ορθότητα του αιτήματος προσκόμισης καθεαυτό (Άρθρο 3.7). Το διαιτητικό δικαστήριο διατάσσει την προσκόμιση, εφόσον πεισθεί, πρώτον, ότι τα ζητήματα που επιθυμεί να αποδείξει ο αιτών την προσκόμιση είναι σχετικά με την υπόθεση και ουσιώδη για την έκβασή της· δεύτερον, ότι δεν ισχύει κανένας από τους λόγους αντιρρήσεων που αναφέρονται στα Άρθρα 9.2 ή 9.3 και, τρίτον ότι οι προϋποθέσεις του Άρθρου 3.3 έχουν πληρωθεί.

Οι κανόνες που ορίζονται στα Άρθρα 3.2 – 3.8 απορρέουν από τις ως άνω περιγραφόμενες αρχές. Αυτοί οι κανόνες, που αφορούν σε αιτήματα προσκόμισης εγγράφων από άλλα μέρη, αποτυπώνουν έναν ισορροπημένο συγκερασμό μεταξύ της ευρύτερης θέσης που υιοθετείται γενικά στις χώρες αγγλοσαξονικού δικαίου και της στενότερης θέσης που υιοθετείται γενικά στις χώρες ηπειρωτικού δικαίου. Οι Κανόνες Διεξαγωγής Αποδείξεων ΔΔΣ μπορούν, συνεπώς, να αποβούν ιδιαίτερα χρήσιμοι όταν σε μια διαιτησία συμμετέχουν μέρη που προέρχονται από αυτά τα διαφορετικά νομικά συστήματα. Ένα μέρος που προέρχεται από ένα ηπειρωτικό ευρωπαϊκό σύστημα μπορεί για παράδειγμα να διαπιστώσει ότι οι εν λόγω κανόνες είναι χρήσιμοι στην προσπάθειά του να περιορίσει ένα υπερβολικά ευρύ αίτημα ενός μέρους που προέρχεται από χώρα αγγλοσαξονικού δικαίου, ενώ ένας δικηγόρος του αγγλοσαξονικού συστήματος μπορεί να χρησιμοποιήσει τους Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ προκειμένου να αποκτήσει από ένα μέρος που προέρχεται από ηπειρωτικού ευρωπαϊκού δικαίου χώρα έγγραφα, τα οποία μπορεί το τελευταίο να μην επιθυμούσε σε διαφορετική περίπτωση να παράσχει.

Διαδικασίες

Συνήθως, μετά την αρχική υποβολή εγγράφων, επί των οποίων έκαστο μέρος επιθυμεί να βασιστεί, σύμφωνα με το Άρθρο 3.1, κάθε μέρος μπορεί να υποβάλει στο διαιτητικό δικαστήριο και στα άλλα μέρη αίτημα προσκόμισης εγγράφων. Το αίτημα αυτό πρέπει να υποβληθεί εντός του χρόνου που ορίστηκε από το διαιτητικό δικαστήριο, όπως προβλέπεται στο Άρθρο 3.2. Παρόλο που τα αιτήματα προσκόμισης εγγράφων ανταλλάσσονται συνήθως εντός μιας διακριτής φάσης της διαδικασίας, το Άρθρο 3.2 δεν εμποδίζει τα μέρη να συμφωνήσουν, ή το διαιτητικό δικαστήριο να διατάξει, ότι τα αιτήματα αυτά (και η προσκόμιση εγγράφων που ανταποκρίνεται σε αυτά) μπορούν να λάβουν χώρα σε πολλαπλά σημεία κατά τη διάρκεια της διαδικασίας καθώς εξελίσσεται η υπόθεση. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η υποβολή αιτημάτων προσκόμισης εγγράφων μπορεί να δικαιολογείται και πριν από το πρώτο επί της ουσίας έγγραφο υπόμνημα, π.χ. όταν ο αιτών δεν έχει πλέον πρόσβαση σε έγγραφα λόγω περιστάσεων που εκφεύγουν του ελέγχου του, όπως μετά από κατάσχεση των περιουσιακών του στοιχείων.

Το Άρθρο 3.3 θέτει ορισμένες προϋποθέσεις σχετικά με το περιεχόμενο ενός αιτήματος προσκόμισης, οι οποίες αποσκοπούν γενικά στο να περιγράφονται με το αίτημα κατά τρόπο συγκεκριμένο τα ζητούμενα έγγραφα. Το Άρθρο 3.3 έχει σχεδιαστεί για να αποτρέπει μια ευρεία «πρακτική ψαρέματος» (“fishing expedition”), ενώ ταυτόχρονα επιτρέπει στα μέρη να ζητούν έγγραφα, τα οποία μπορούν να προσδιορίζονται με εύλογη ακρίβεια και να φαίνονται σχετικά με την υπόθεση και ουσιώδη για την έκβασή της. Αυτή η εξειδίκευση των πληροφοριών που απαιτείται από το Άρθρο 3.3 έχει επίσης

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΑΠΟΛΕΙΞΕΩΝ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΑΙΤΗΣΙΑ / ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

σχεδιαστεί για να συνδράμει το μέρος κατά του οποίου υποβάλλεται το αίτημα, εάν θέλει να συμμορφωθεί με το αίτημα οικειοθελώς (όπως προβλέπεται στο Άρθρο 3.4) ή εάν θέλει να προβάλει αντιρρήσεις (Άρθρο 3.5). Η εξειδίκευση του αιτήματος αποσκοπεί επίσης στο να μπορέσει το διαιτητικό δικαστήριο να αποφασίσει εάν θα ικανοποιήσει ή όχι το αίτημα, σύμφωνα με τα κριτήρια που ορίζονται στο Άρθρο 3.7.

Το αίτημα προσκόμισης πρέπει να (i) προσδιορίζει το έγγραφο ή τα έγγραφα που ζητούνται, τα οποία και περιγράφει με αρκετή λεπτομέρεια· (ii) αναφέρει *γιατί* τα έγγραφα που ζητούνται είναι σχετικά με την υπόθεση και ουσιώδη για την έκβασή της· και (iii) αναφέρει ότι τα έγγραφα που ζητούνται δεν βρίσκονται στην κατοχή του αιτούντος την προσκόμιση (με μία εξαίρεση) και τους λόγους για τους οποίους το μέρος αυτό θεωρεί ότι τα έγγραφα που ζητούνται βρίσκονται στην κατοχή του άλλου μέρους. Σε έναν συγκερασμό μεταξύ συστημάτων αγγλοσαξονικού και ηπειρωτικού δικαίου, το αίτημα προσκόμισης μπορεί να προσδιορίζει τα έγγραφα είτε με την περιγραφή καθενός των αιτουμένων εγγράφων (Άρθρο 3.3(α)(i)) είτε με την περιγραφή «με επαρκή λεπτομέρεια (συμπεριλαμβανομένου του αντικειμένου) ... μιας πολύ περιορισμένης και συγκεκριμένης αιτούμενης κατηγορίας Εγγράφων που εύλογα θεωρείται ότι υπάρχουν» (Άρθρο 3.3(α)(ii)). Η περιγραφή ενός μεμονωμένου εγγράφου είναι ευλόγως ξεκάθαρη. Οι Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ απαιτούν απλώς η περιγραφή να είναι «επαρκής για τον προσδιορισμό» του εγγράφου. Το Άρθρο 3.3 δεν εξειδικεύει κάποια συγκεκριμένη μορφή για τα αιτήματα προσκόμισης. Στην πράξη, τα διαιτητικά δικαστήρια συχνά υποδεικνύουν τη χρήση διαγραμμάτων, τα οποία παρουσιάζουν, σε ένα μόνο έγγραφο, το περιεχόμενο που απαιτείται σύμφωνα με το Άρθρο 3.3 και τις αντιρρήσεις σύμφωνα με το Άρθρο 3.5, και επί των οποίων το διαιτητικό δικαστήριο καταγράφει τις αποφάσεις του που προβλέπονται στο Άρθρο 3.7.

Ωστόσο, η δυνατότητα των μερών να ζητούν έγγραφα ανά κατηγορία, δημιούργησε περισσότερες συζητήσεις. Η Ομάδα Εργασίας του 1999 και η Υποεπιτροπή Αναθεώρησης του 2010 δεν ήθελαν να ανοίξουν την πόρτα σε «πρακτικές ψαρέματος» (“fishing expeditions”). Εντούτοις, έγινε αντιληπτό ότι θα μπορούσε ορισμένα έγγραφα να είναι σχετικά και ουσιώδη και ότι ορθώς θα προσκομιζόνταν στο άλλο μέρος, αλλά να μην είναι δυνατόν να προσδιοριστούν κατά τρόπο συγκεκριμένο. Πράγματι, όλα τα μέλη της Ομάδας Εργασίας του 1999 και της Υποεπιτροπής Αναθεώρησης του 2010, από χώρες τόσο του ηπειρωτικού όσο και του αγγλοσαξονικού δικαίου, αναγνώρισαν ότι οι διαιτητές θα δέχονται γενικά τέτοια αιτήματα εάν είναι προσεκτικά δομημένα ώστε να οδηγούν στην προσκόμιση σχετικών και ουσιωδών εγγράφων. Για παράδειγμα, εάν μια διαιτησία αφορά στην καταγγελία μιας συμφωνίας κοινοπραξίας από το ένα μέρος, το άλλο μέρος μπορεί να γνωρίζει ότι η γνωστοποίηση της καταγγελίας δόθηκε σε μια συγκεκριμένη ημερομηνία, ότι το διοικητικό συμβούλιο του άλλου μέρους πρέπει να έλαβε την απόφαση για την καταγγελία σε συνεδρίαση που έλαβε χώρα λίγο πριν τη γνωστοποίηση, ότι πρέπει να έχουν συνταχθεί συγκεκριμένα έγγραφα για την εκτίμηση της απόφασης αυτής από το Διοικητικό Συμβούλιο και ότι πρέπει να έχουν συνταχθεί πρακτικά σχετικά με την απόφαση. Το μέρος που αιτείται την προσκόμιση εγγράφων δεν μπορεί να προσδιορίσει τις ημερομηνίες ή τους συντάκτες των εν λόγω εγγράφων, μπορεί ωστόσο να προσδιορίσει με κάποια λεπτομέρεια τη φύση των ζητούμενων εγγράφων και το γενικό χρονικό πλαίσιο εντός του οποίου προετοιμάστηκαν. Ένα τέτοιο αίτημα μπορεί να χαρακτηριστεί ως μια «περιορισμένη και συγκεκριμένη

αιτούμενη κατηγορία Εγγράφων», κάτι που επιτρέπεται από το Άρθρο 3.3(α)(ii).

Καθώς τα έγγραφα σε ηλεκτρονική μορφή έχουν αποκτήσει μεγαλύτερη σημασία στο διεθνές εμπόριο και άρα και στην επίλυση διαφορών, και δεδομένου ότι η προσκόμισή τους μπορεί να είναι επαχθής για το μέρος από το οποίο αιτείται η προσκόμιση, η Υποεπιτροπή Αναθεώρησης του 2010 εισήγαγε στο Άρθρο 3.3(α)(ii) τα μέσα με τα οποία τα μέρη θα προσδιορίζουν με μεγαλύτερη ακρίβεια μια περιορισμένη και συγκεκριμένη αιτούμενη κατηγορία εγγράφων που τηρούνται σε ηλεκτρονική μορφή. Είτε κατόπιν κατεύθυνσης του ίδιου του μέρους είτε κατόπιν εντολής του διαιτητικού δικαστηρίου, τα ηλεκτρονικά έγγραφα μπορούν επιπρόσθετα να προσδιοριστούν με βάση το όνομα του αρχείου, συγκεκριμένους όρους αναζήτησης, πρόσωπα (για παράδειγμα, συγκεκριμένους θεματοφύλακες ή συντάκτες) ή άλλα μέσα έρευνας τέτοιων εγγράφων κατά τρόπο αποτελεσματικό και οικονομικό. Οι Κανόνες, όπως αναθεωρήθηκαν το 2010, είναι ουδέτεροι ως προς το εάν ηλεκτρονικά έγγραφα πρέπει να προσκομίζονται σε κάθε επιμέρους διαιτησία· παρέχουν απλώς ένα πλαίσιο προκειμένου να γίνει αυτό όταν τα μέρη συμφωνούν ή το διαιτητικό δικαστήριο διατάσσει την προσκόμιση τέτοιων εγγράφων.

Όπως προαναφέρθηκε, οι διατάξεις του Άρθρου 3.3(β) και (γ) χρησιμεύουν επίσης ως κριτήρια για το εύρος κάθε αιτήματος προσκόμισης εγγράφων. Σύμφωνα με το Άρθρο 3.3(β), το περιεχόμενο του αιτούμενου εγγράφου πρέπει να είναι τόσο «σχετικό με την υπόθεση» όσο και «ουσιώδες για την έκβασή της». Επιπλέον, η σχέση μεταξύ των εγγράφων και των ζητημάτων πρέπει να εκτίθεται στην αίτηση προσκόμισης με επαρκή εξειδίκευση, ώστε το διαιτητικό δικαστήριο να μπορεί να κατανοήσει τον σκοπό για τον οποίον ο αιτών την προσκόμιση των εγγράφων χρειάζεται τα αιτούμενα έγγραφα. Το Άρθρο 3.3(γ) απαιτεί εν συνεχεία από τον αιτούντα την προσκόμιση να δηλώσει ότι τα ζητούμενα έγγραφα δεν βρίσκονται στην κατοχή του, επιδιώκοντας έτσι να αποτρέψει την αχρείαστη επιβάρυνση του άλλου μέρους από τον αιτούντα. Το Άρθρο 3.3(γ)(i) των Κανόνων Απόδειξης ΔΔΣ, όπως αναθεωρήθηκε το 2010, αναγνωρίζει μια εξαίρεση από την αρχή αυτή. Στην εποχή των ηλεκτρονικών εγγράφων θα είναι ολοένα και λιγότερο πιθανό ένα συγκεκριμένο έγγραφο να έχει διαγραφεί πλήρως από τα αρχεία ενός μέρους, καθώς μπορεί να συνεχίσει να υφίσταται ηλεκτρονικά, όπως για παράδειγμα σε ταινίες ασφαλείας ή σε ηλεκτρονικά αρχεία. Όταν το έγγραφο δεν είναι πλέον εύκολα προσβάσιμο, για παράδειγμα επειδή δεν βρίσκεται στα ενεργά δεδομένα ενός διακομιστή, μπορεί να είναι λιγότερο επαχθές και δαπανηρό για κάποιο άλλο μέρος να το προσκομίσει.

Σύμφωνα με τους Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ του 1999, έγγραφα που προσκομίζονταν κατόπιν αιτήματος προσκόμισης έπρεπε να αποσταλούν όχι μόνο στα άλλα μέρη της διαιτησίας αλλά και στο διαιτητικό δικαστήριο. Το σκεπτικό ήταν ότι επειδή τα έγγραφα που θα προσκομίζονταν θα γίνονταν αυτόματα μέρος του φακέλου της υπόθεσης, το προσωπικό συμφέρον των μερών θα έπρεπε να τα οδηγήσει στον περιορισμό του εύρους του αιτήματός τους. Ο κανόνας αυτός αναθεωρήθηκε το 2010 υπό το πρίσμα της παρατήρησης ότι συχνά δεν είναι αποτελεσματικό για τους διαιτητές να μελετούν όλα τα έγγραφα στο στάδιο της προσκόμισής τους. Κατά συνέπεια, ο κανόνας άλλαξε έτσι ώστε τα έγγραφα να προσκομίζονται στα άλλα μέρη, ενώ στο διαιτητικό δικαστήριο μόνο εφόσον το ίδιο το ζητήσει.

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΑΠΟΔΕΙΞΕΩΝ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΑΙΤΗΣΙΑ / ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

Η απαιτούμενη εξειδίκευση του αιτήματος προσκόμισης καθιστά πιθανό το ενδεχόμενο τέτοια αιτήματα να υποβάλλονται μόνο αφού τα ζητήματα έχουν καταστεί επαρκώς σαφή στην υπόθεση. Ο ακριβής χρόνος υποβολής ενός τέτοιου αιτήματος θα καθοριστεί από το διαιτητικό δικαστήριο. Θα εξαρτηθεί φυσικά από τον βαθμό λεπτομέρειας των αρχικών υπομνημάτων και από τυχόν Πράξεις – Πλαίσιο (Terms of Reference) ή άλλα έγγραφα που προσδιορίζουν τα υπό κρίση ζητήματα.

Το μέρος που επιθυμεί να αντιταχθεί εξ ολοκλήρου ή να περιορίσει ένα αίτημα προσκόμισης πρέπει να υποβάλει τις αντιρρήσεις του εγγράφως εντός της προθεσμίας που διέταξε το διαιτητικό δικαστήριο. Όπως σημειώθηκε, οι λόγοι αντιρρήσεων είναι εκείνοι που ορίζονται στο Άρθρο 9.2 ή 9.3 των Κανόνων Απόδειξης ΔΔΣ (όπως αναλύονται κατωτέρω) ή η μη πλήρωση οποιασδήποτε από τις προϋποθέσεις του Άρθρου 3.3. Καθώς, στην πράξη, τα διαιτητικά δικαστήρια επιτρέπουν συχνά την υποβολή απαντήσεων στις αντιρρήσεις (οι οποίες μπορούν να επιλύσουν ή να περιορίσουν τα αμφισβητούμενα αιτήματα), η Ειδική Ομάδα Εργασίας 2020 πρόσθεσε την τελευταία πρόταση του Άρθρου 3.5, η οποία προβλέπει ότι το μέρος που αιτείται την προσκόμιση μπορεί να απαντήσει σε κάθε αντίρρηση που προβάλλεται, εφόσον κάτι τέτοιο επιτραπεί από το διαιτητικό δικαστήριο.

Εάν ένα μέρος εγείρει αντιρρήσεις, το διαιτητικό δικαστήριο πρέπει να αποφασίσει σχετικά με την ορθότητα του αιτήματος προσκόμισης. Το κείμενο των Κανόνων Απόδειξης ΔΔΣ προβλέπει ότι το διαιτητικό δικαστήριο μπορεί, πριν λάβει την απόφαση αυτή, να δώσει στα μέρη την ευκαιρία να συζητήσουν μεταξύ τους με σκοπό την εξεύρεση λύσης σε σχέση με την αντίρρηση (Άρθρο 3.6). Η διαβούλευση μεταξύ των μερών μπορεί σε ορισμένες περιπτώσεις να είναι το αποτελεσματικότερο μέσο επίλυσης των αντιρρήσεων, περιλαμβανομένων εκείνων που βασίζονται σε ανεπαρκείς περιγραφές και άλλες ελλείψεις στη μορφή του αιτήματος προσκόμισης.

Στην πράξη, οι διαβουλεύσεις μεταξύ των μερών – είτε σύμφωνα με το Άρθρο 3.6 είτε πριν από την υποβολή αντιρρήσεων στο διαιτητικό δικαστήριο – μπορούν να βελτιστοποιήσουν τη διαδικασία προσκόμισης και να αποτρέψουν χρονοβόρες διαφωνίες σχετικά με την προσκόμιση εγγράφων. Για παράδειγμα, το προσκομίζον μέρος μπορεί να είναι σε θέση να προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία που είναι λιγότερο επαχθές να προσκομιστούν και τα οποία, ακόμη και αν δεν ανταποκρίνονται αυστηρά στο αρχικό αίτημα προσκόμισης εγγράφων, παρέχουν τις ίδιες ουσιαστικές πληροφορίες που ζητά το μέρος που αιτείται την προσκόμιση εγγράφων. Ομοίως, τα μέρη μπορούν να συμφωνήσουν σε μια περιορισμένη εκδοχή ενός αρχικού αιτήματος αντί να συζητούν επί αντιρρήσεων ενώπιον του διαιτητικού δικαστηρίου.

Εάν τα μέρη προβάλουν αντιρρήσεις στο διαιτητικό δικαστήριο ως προς ορισμένη απόφαση, το τελευταίο αποφασίζει «εγκαίρως» εάν θα δεχθεί ορισμένες ή όλες τις αντιρρήσεις. Η Ειδική Ομάδα Εργασίας 2020 διέγραψε την προϋπόθεση στο Άρθρο 3.7 ότι το διαιτητικό δικαστήριο διαβουλεύεται με τα μέρη μετά την υποβολή των αιτημάτων και των αντιρρήσεων, διότι στην πράξη το διαιτητικό δικαστήριο μπορεί, και πράγματι συνήθως το κάνει, να αποφανθεί επί των αντιρρήσεων με βάση τα αιτήματα και τις αντιρρήσεις που έχουν αποτυπωθεί εγγράφως χωρίς περαιτέρω ακρόαση των μερών. Το διαιτητικό δικαστήριο μπορεί να διατάξει την προσκόμιση των εγγράφων που

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΑΠΟΔΕΙΞΕΩΝ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΑΙΤΗΣΙΑ / ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

ζητούνται με το αίτημα προσκόμισης μόνο εάν έχει πεισθεί ότι (i) «τα ζητήματα που επιθυμεί να αποδείξει το μέρος που αιτείται την προσκόμιση είναι σχετικά με την υπόθεση και ουσιώδη για την έκβασή της», (ii) «δεν συντρέχει κανένας από τους λόγους αντιρρήσεων που αναφέρονται στα Άρθρα 9.2 ή 9.3» και (iii) «πληρούνται οι προϋποθέσεις του Άρθρου 3.3». Η τρίτη αυτή προϋπόθεση προστέθηκε στην αναθεώρηση του 2010.

Τα διαιτητικά δικαστήρια και τα μέρη μπορεί να επιθυμούν να εξετάσουν ήδη πριν από οποιαδήποτε διαδικασία προσκόμισης εγγράφων το εάν, σε περίπτωση που κάποιο μέρος παρακρατεί έγγραφα λόγω ύπαρξης προνομίου (βλ. Άρθρο 9.2(β)), θα πρέπει να παρασχεθούν από τα μέρη προστατευμένα αρχεία ή οποιοδήποτε παρόμοιο έγγραφο που περιγράφει έγγραφα ή στοιχεία που καλύπτονται από προνόμιο και, σε καταφατική περίπτωση, ποιες πληροφορίες πρέπει να περιέχονται σε αυτό.

Περιστασιακά, μια αντίρρηση - όπως λόγω προνομίου, εμπορικού απορρήτου ή ειδικής πολιτικής ή θεσμικής ευαίσθητης πληροφορίας (βλ. Άρθρο 9.2(β), (ε) και (στ)) μπορεί να απαιτεί από το διαιτητικό δικαστήριο να εξετάσει πρώτα το ίδιο το έγγραφο χωρίς να το εξετάσει το μέρος που αιτήθηκε την προσκόμισή του. Είναι γενικά προτιμότερο το διαιτητικό δικαστήριο να μην εξετάζει το ίδιο τα εν λόγω έγγραφα, διότι (i) εάν μετά την εξέταση του εγγράφου το διαιτητικό δικαστήριο έκανε δεκτή την αντίρρηση, δεν θα μπορούσε να εξαλείψει τη γνώση του για το έγγραφο εφόσον θα το είχε ήδη εξετάσει, ή (ii) ενδέχεται να υπάρχουν προβληματισμοί περί εμπιστευτικότητας. Για τις περιπτώσεις αυτές, το Άρθρο 3.8 προβλέπει ότι σε τέτοιες «εξαιρετικές περιστάσεις», όταν το διαιτητικό δικαστήριο αποφασίσει ότι δεν πρέπει να εξετάσει το έγγραφο, μπορεί να διορίσει έναν ανεξάρτητο και αμερόληπτο εμπειρογνώμονα, ο οποίος δεσμεύεται από το απόρρητο, για να επανεξετάσει οποιοδήποτε τέτοιο έγγραφο και να υποβάλει έκθεση σχετικά με την αντίρρηση. Σε άλλες περιπτώσεις, όπως όταν οι παράγοντες χρόνου και κόστους θεωρούνται επιτακτικοί, το διαιτητικό δικαστήριο μπορεί, παρ' όλα αυτά, να αποφασίσει να εξετάσει το ίδιο το έγγραφο.

Ο εμπειρογνώμονας, ο οποίος δεν χρειάζεται απαραίτητα να διοριστεί σύμφωνα με τους όρους του Άρθρου 6 των Κανόνων Απόδειξης ΔΔΣ, θα παράσχει μια έκθεση σχετικά με την αντίρρηση, αλλά το διαιτητικό δικαστήριο είναι αυτό που θα λάβει την τελική απόφαση ως προς τη βασιμότητά της. Εάν η αντίρρηση γίνει δεκτή, τότε το έγγραφο πρέπει να επιστραφεί από τον εμπειρογνώμονα στο μέρος που το προσκόμισε και δεν θα αποτελέσει μέρος της διαιτητικής διαδικασίας. Εάν, αντίθετα, η αντίρρηση απορριφθεί, τότε το μέρος κατά του οποίου υποβλήθηκε το αίτημα προσκόμισης πρέπει να προσκομίσει το έγγραφο στα άλλα μέρη σύμφωνα με το αίτημα προσκόμισης. Σε κάθε περίπτωση, και ο εμπειρογνώμονας θα πρέπει, βεβαίως, να τηρήσει την εμπιστευτικότητα των πληροφοριών των οποίων έλαβε γνώση κατά την εξέταση του εγγράφου.

Αιτήματα Προσκόμισης από το Διαιτητικό Δικαστήριο

Οι Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ επιτρέπουν επίσης στο διαιτητικό δικαστήριο να αναζητήσει ορισμένα έγγραφα που θεωρεί ότι είναι σχετικά με την υπόθεση και ουσιώδη για την έκβασή της ή να επιτρέψει ή να ζητήσει από τα μέρη να καταβάλουν κάθε δυνατή

προσπάθεια ώστε να τα αποκτήσουν.

Πρώτον, ένα μέρος μπορεί να ζητήσει την προσκόμιση εγγράφων από ένα πρόσωπο ή έναν οργανισμό που δεν είναι μέρος της διαιτησίας. Ορισμένοι νόμοι περί διαιτησίας επιτρέπουν στα διαιτητικά δικαστήρια να λαμβάνουν ή να ζητούν τη λήψη ορισμένων μέτρων, όπως κλήτευση, για την απόκτηση εγγράφων από μη-μέρη στη διαιτησία. Ως εκ τούτου, το Άρθρο 3.9 επιτρέπει στα μέρη να ζητήσουν από το διαιτητικό δικαστήριο «να προβεί σε οποιεσδήποτε κατά νόμο δυνατές ενέργειες ώστε να αποκτήσει τα αιτούμενα έγγραφα, ή να ζητήσει άδεια από το Διαιτητικό Δικαστήριο να προβεί το ίδιο σε αυτές τις ενέργειες», εφόσον το διαιτητικό δικαστήριο κρίνει ότι τα έγγραφα αυτά θα είναι «σχετικά με την υπόθεση και ουσιώδη για την έκβασή της», συντρέχουν οι προϋποθέσεις του Άρθρου 3.3 και δεν ισχύει κανένας από τους λόγους αντιρρήσεων που αναφέρονται στα Άρθρα 9.2 ή 9.3.

Επιπλέον, δεδομένου ότι το διαιτητικό δικαστήριο μπορεί να υποχρεούται σύμφωνα με ορισμένους κανόνες διαιτησίας να εξακριβώσει τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης με κάθε πρόσφορο μέσο⁸, θα πρέπει να έχει το δικαίωμα να διατάξει ένα μέρος να προσκομίσει έγγραφα που δεν έχουν υποβληθεί ως αποδεικτικά στοιχεία στη διαδικασία (βλ. Άρθρο 3.10) ή να ζητήσει από οποιοδήποτε μέρος να καταβάλει κάθε δυνατή προσπάθεια για να λάβει, ή να λάβει το ίδιο, οποιοδήποτε μέτρο που θεωρεί κατάλληλο για την απόκτηση εγγράφων από οποιοδήποτε πρόσωπο ή οργανισμό. Η τελική εποπτεία και ο έλεγχος αυτής της διαδικασίας θα πρέπει να παραμένουν στο διαιτητικό δικαστήριο. Ωστόσο, ενδέχεται να υπάρχουν περιστάσεις υπό τις οποίες ένα μέρος μπορεί πιο εύκολα να προβεί σε τέτοια βήματα, όπως για παράδειγμα λόγω της παρουσίας του στην εν λόγω χώρα. Το μέρος που λαμβάνει ένα τέτοιο αίτημα από το διαιτητικό δικαστήριο, ωστόσο, έχει το ίδιο δικαίωμα να προβάλλει αντιρρήσεις, σύμφωνα με τα Άρθρα 9.2 και 9.3, όπως στην περίπτωση που τα έγγραφα είχαν ζητηθεί με αίτημα προσκόμισης από άλλο μέρος.

Η Ειδική Ομάδα Εργασίας 2020 αναθεώρησε το Άρθρο 3.10 για να καταστήσει σαφές ότι οποιοδήποτε μέρος - και όχι μόνο το μέρος προς το οποίο απευθύνεται ένα τέτοιο αίτημα - μπορεί να εγείρει τέτοιες αντιρρήσεις, καθώς μπορεί να υπάρξουν περιστάσεις κατά τις οποίες ζητούνται έγγραφα από ένα μέρος για τα οποία ένα άλλο μέρος έχει, για παράδειγμα, αξιώσεις προνομίου ή εμπιστευτικότητας. Εάν προβληθούν τέτοιες αντιρρήσεις, το διαιτητικό δικαστήριο πρέπει να λάβει απόφαση με βάση τις εκτιμήσεις που περιγράφονται ανωτέρω.

Μορφή Υποβολής ή Προσκόμισης Εγγράφων

Η Ειδική Ομάδα Εργασίας 2020 διευκρίνισε στην αρχή του Άρθρου 3.12 ότι οι διατάξεις του τελευταίου εφαρμόζονται μόνο εάν τα μέρη δεν αποφασίζουν ή το δικαστήριο δεν ορίζει διαφορετικά. Η επιφύλαξη αυτή εμφανιζόταν στους Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ του 2010 μόνο στο Άρθρο 3.12(β) και εν μέρει στο Άρθρο 3.12(γ), αλλά η Ειδική Ομάδα Αναθεώρησης κατέληξε στο συμπέρασμα ότι εφαρμόζεται κατάλληλα και στις τέσσερις

---

⁸ Κανόνες Διαιτησίας του Διεθνούς Εμπορικού Επιμελητηρίου (ICC Arbitration Rules), Άρθρο 25(1); Κανόνες Διαιτησίας του Δικαστηρίου Διεθνούς Διαιτησίας του Λονδίνου (LCIA), Άρθρο 22(1)(iii).

υποενότητες του Άρθρου 3.12.

Αντίγραφα

Οι Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ επιτρέπουν την προσκόμιση και την υποβολή αντιγράφων αντί των πρωτοτύπων, ως αποδεικτικά στοιχεία. Φυσικά, τα αντίγραφα πρέπει να είναι πλήρως σύμφωνα με τα πρωτότυπα (Άρθρο 3.12(α)). Το διαιτητικό δικαστήριο μπορεί να ζητήσει την προσκόμιση ενός πρωτότυπου εγγράφου ανά πάσα στιγμή, έτσι ώστε εάν ένα μέρος πιστεύει ότι το αντίγραφο δεν ταυτίζεται πλήρως με το πρωτότυπο έγγραφο, μπορεί να ζητήσει από το διαιτητικό δικαστήριο να απαιτήσει την προσκόμιση του εν λόγω πρωτοτύπου.

Καθώς η ηλεκτρονική διαβίβαση και αποθήκευση εγγράφων οδηγεί συχνά στην ύπαρξη πολλαπλών αντιγράφων του ίδιου εγγράφου, το κείμενο των Κανόνων Απόδειξης ΔΔΣ όπως αναθεωρήθηκε το 2010 προβλέπει ότι ένα μέρος δεν υποχρεούται να προσκομίσει πολλαπλά αντίγραφα των εγγράφων που είναι «ουσιαστικά όμοια», εκτός αν το διαιτητικό δικαστήριο αποφασίσει διαφορετικά (Άρθρο 3.12 (γ)). Σε ορισμένες περιπτώσεις, κάθε ένα από τα πολλαπλά αντίγραφα μπορεί να είναι ατομικά σχετικό με την υπό κρίση διαφορά. Σε άλλες περιπτώσεις, η προσκόμιση πολλαπλών αντιγράφων του ίδιου εγγράφου μπορεί να αυξήσει αδικαιολόγητα το κόστος της μελέτης των εγγράφων για το άλλο μέρος και να έρχεται ακόμη και σε αντίθεση με την υποχρέωση των μερών να συμπεριφέρονται καλόπιστα κατά τη διεξαγωγή των αποδείξεων (Προοίμιο 3).

Μορφή Προσκόμισης Ηλεκτρονικών Εγγράφων

Το κόστος της διεξαγωγής των αποδείξεων σε ηλεκτρονική μορφή μπορεί να διαφέρει σημαντικά ανάλογα με τη μορφή με την οποία θα υποβληθούν τα έγγραφα. Έτσι, ελλείψει συμφωνίας των μερών ή καθορισμού άλλης μορφής από το διαιτητικό δικαστήριο, το κείμενο των Κανόνων Απόδειξης ΔΔΣ, όπως αναθεωρήθηκε το 2010, προβλέπει ότι η προεπιλεγμένη μορφή προσκόμισης ηλεκτρονικών εγγράφων είναι η πιο βολική ή οικονομική μορφή για το μέρος που τα προσκομίζει και η οποία είναι ευλόγως εύχρηστη για τον παραλήπτη (Άρθρο 3.12(β)). Αυτή η μορφή δεν θα είναι γενικά η πρωτότυπη μορφή με πλήρη μεταδεδομένα (metadata), καθώς η υποβολή σε αυτή τη μορφή μπορεί να είναι αδικαιολόγητα δαπανηρή και δυσχερής. Όταν η ηλεκτρονική κοινοποίηση είναι πιθανό να διαδραματίσει κάποιο ρόλο σε μια διαιτησία, η μορφή της προσκόμισης θα πρέπει να εξετάζεται νωρίς κατά τη διαβούλευση του Άρθρου 2.1 (βλ. Άρθρο 2.2 (γ)), ή με άλλο τρόπο πριν από την προσκόμιση των εγγράφων. Τα θέματα μορφής προσκόμισης που πρέπει να αντιμετωπιστούν μπορεί να περιλαμβάνουν, για παράδειγμα: τη διατήρηση ομαδοποιημένων εγγράφων, τα σχετικά πεδία μεταδεδομένων, την προσκόμιση της πρωτότυπης μορφής για ορισμένους τύπους αρχείων (π.χ. παρουσιάσεις διαφανειών και μεγάλα λογιστικά φύλλα), πρωτόκολλα για την επεξεργασία εγγράφων (συμπεριλαμβανομένων των αρχείων λογιστικών φύλλων) και την προετοιμασία πινάκων περιεχομένων ή ετικετών προσκόμισης που θα συνοδεύουν την προσκόμιση εγγράφων.

Μεταφράσεις

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΑΠΟΔΕΙΞΕΩΝ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΑΙΤΗΣΙΑ / ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

Το Άρθρο 3.12(δ) προβλέπει ότι τα έγγραφα που προσκομίζονται σε απάντηση αιτήματος προσκόμισης γενικά δεν χρειάζεται να μεταφραστούν. Όταν υποβάλλονται έγγραφα στο διαιτητικό δικαστήριο ως αποδεικτικά στοιχεία και όταν τα έγγραφα αυτά είναι σε γλώσσα διαφορετική από τη γλώσσα της διαιτησίας, το Άρθρο 3.12(ε) προβλέπει ότι τα έγγραφα πρέπει να υποβάλλονται μαζί με τις μεταφράσεις τους. Αυτή η διάκριση μεταξύ εγγράφων που προσκομίζονται σε απάντηση αιτήματος προσκόμισης και εγγράφων που υποβάλλονται ως αποδεικτικά στοιχεία στο διαιτητικό δικαστήριο εισήχθη από την Ειδική Ομάδα Αναθεώρησης 2020 για να αποσαφηνιστεί το κείμενο και να αντικατοπτρίζει με μεγαλύτερη σαφήνεια την επικρατούσα πρακτική ότι τα έγγραφα που προσκομίζονται συνήθως δεν απαιτείται να μεταφράζονται στη γλώσσα της διαιτησίας. Οι Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ δεν εξετάζουν εάν συγκεκριμένα έγγραφα μπορούν να μεταφραστούν μόνο εν μέρει, την επίλυση των διαφορών σχετικά με τις μεταφράσεις ή το χρονοδιάγραμμα υποβολής των μεταφράσεων.

Η Ειδική Ομάδα Εργασίας 2020 διευκρίνισε ότι όλες οι διατάξεις του Άρθρου 3.12 (που αφορούν στην μορφή της υποβολής ή προσκόμισης εγγράφων, μεταφράσεων και τα σχετικά) ισχύουν εκτός εάν τα μέρη συμφωνήσουν, ή το διαιτητικό δικαστήριο διατάξει, διαφορετικά.

Εμπιστευτικότητα

Τόσο η Ομάδα Εργασίας του 1999 όσο και η Υποεπιτροπή Αναθεώρησης του 2010 συζήτησαν εκτενώς το θέμα της εμπιστευτικότητας που θα έπρεπε να παρέχεται στα έγγραφα που προσκομίζονται σύμφωνα με τους Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ. Το ζήτημα της έκτασης της εμπιστευτικότητας που πρέπει να χαρακτηρίζει τις διαιτητικές διαδικασίες εξακολουθεί να αποτελεί αμφιλεγόμενο θέμα, ιδίως ως προς τις διαιτησίες που σχετίζονται με πνευματική ιδιοκτησία και τις επενδυτικές διαιτησίες. Η Ομάδα Εργασίας αποφάσισε το 1999 ότι οι Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ δεν θα πρέπει να επιδιώξουν να αλλάξουν τα εξελισσόμενα πρότυπα αναφορικά με την εμπιστευτικότητα και διέκρινε μεταξύ εγγράφων που υποβάλλονται από το μέρος προς υποστήριξη της δικής του θέσης και εγγράφων που προσκομίζονται κατόπιν αιτήματος προσκόμισης ή άλλης διαδικαστικής εντολής του διαιτητικού δικαστηρίου. Κατά την επανεξέταση του θέματος, η Υποεπιτροπή Αναθεώρησης του 2010 αποφάσισε να επεκτείνει το Άρθρο 3.13 προκειμένου το τελευταίο να καλύπτει την πρώτη κατηγορία καθώς και έγγραφα που υποβάλλονται από μη-μέρη στη διαιτησία.

Το Άρθρο 3.13 προβλέπει πλέον ότι για κάθε έγγραφο που υποβάλλεται ή προσκομίζεται από τα μέρη ή μη-μέρη στη διαιτησία, το διαιτητικό δικαστήριο και τα άλλα μέρη τηρούν την εμπιστευτικότητά του. Ένα τέτοιο έγγραφο μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο σε σχέση με τη διαιτησία. Η προϋπόθεση αυτή δεν ισχύει για έγγραφα που είναι ήδη δημόσια ή δημοσιοποιούνται από τα μέρη πριν από την προσκόμισή τους στο πλαίσιο της διαιτησίας. Φυσικά, τα μέρη παραμένουν ελεύθερα να δημοσιοποιούν τα δικά τους έγγραφα ανά πάσα στιγμή.

Οι Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ δεν παίρνουν θέση ως προς την εμπιστευτικότητα των αποδεικτικών στοιχείων που δεν έχουν τη μορφή εγγράφου, όπως η προφορική μαρτυρία (αν και ένα αντίγραφο που καταγράφει προφορική μαρτυρία θα υπόκειται σε προστασία

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΑΠΟΔΕΙΞΕΩΝ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΑΙΤΗΣΙΑ / ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

εμπιστευτικότητας ως έγγραφο που υποβάλλεται ή προσκομίζεται από μη-μέρος). Επιπλέον, οι «Γενικοί Κανόνες» που ισχύουν για τη διαιτησία μπορούν επίσης να επιτάσσουν την τήρηση προϋποθέσεων σχετικών με την εμπιστευτικότητα, ή τα μέρη ή το διαιτητικό δικαστήριο μπορούν να συμφωνήσουν ή να καθορίσουν πρόσθετους κανόνες σχετικά με την εμπιστευτικότητα (βλ. Άρθρο 9.5, το οποίο ισχύει για όλα τα είδη αποδεικτικών στοιχείων). Για τον λόγο αυτό, οι Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ αναφέρουν απλώς ότι «ο όρος αυτός δεν επηρεάζει καμία από τις άλλες υποχρεώσεις εμπιστευτικότητας στη διαιτησία». Ως εκ τούτου, τα μέρη πρέπει να εξετάζουν τους θεσμικούς ή *ad hoc* κανόνες βάσει των οποίων διεξάγουν τη διαιτησία, ή τη συμφωνία των μερών ή το νομικό καθεστώς που διέπει τη διαιτησία, για να καθορίσουν το επίπεδο εμπιστευτικότητας που θα ισχύει για τα εν λόγω έγγραφα.

Τέλος, οι Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ, όπως αναθεωρήθηκαν το 2010, περιλαμβάνουν επίσης ορισμένες εξαιρέσεις από την υποχρέωση αυτή, ήτοι όταν η κοινοποίηση απαιτείται από ένα μέρος για την εκπλήρωση νομικής υποχρέωσης, την προστασία ή την άσκηση νομικού δικαιώματος ή την εκτέλεση ή την προσβολή διαιτητικής απόφασης σε διαδικασία που διενεργήθηκε καλόπιστα ενώπιον κρατικού δικαστηρίου ή άλλης δικαστικής αρχής. Για να αποφευχθεί η ακούσια αποκάλυψη εγγράφων, τα διαιτητικά δικαστήρια και τα μέρη καλό είναι να προβλέπουν συζήτηση περί εμπιστευτικότητας σε κάθε διαβούλευση υπό το Άρθρο 2.1 (π.χ., κατάλληλη διατήρηση ή διαγραφή αποδεικτικών στοιχείων μετά την ολοκλήρωση της διαιτητικής διαδικασίας και διαδικασία προσβολής ή εκτέλεσης των μέτρων). Ειδικότερα, όπως σημειώνεται στο Άρθρο 2.2(ε), τα διαιτητικά δικαστήρια και τα μέρη ενδέχεται να επιθυμούν να εξετάσουν τα κατάλληλα μέτρα κυβερνοασφάλειας για τη διαβίβαση και αποθήκευση εγγράφων, καθώς και τους εφαρμοστέους κανονισμούς για την προστασία της ιδιωτικής ζωής και των προσωπικών δεδομένων.

Εξαγωγή Συμπερασμάτων

Το Άρθρο 9.6 (πρώην Άρθρο 9.4 στο κείμενο του 1999 και 9.5 στο κείμενο του 2010) των Κανόνων Απόδειξης ΔΔΣ προβλέπει ότι εάν ένα μέρος δεν συμμορφωθεί με διαταγή του διαιτητικού δικαστηρίου σχετικά με την προσκόμιση εγγράφων, το διαιτητικό δικαστήριο μπορεί να εξάγει το συμπέρασμα από τη μη συμμόρφωση αυτή ότι το περιεχόμενο του εγγράφου θα ήταν δυσμενές για τα συμφέροντα του εν λόγω μέρους. Η εξαγωγή αυτού του συμπεράσματος ισχύει επίσης όταν το άλλο μέρος δεν προβάλλει κατάλληλη αντίρρηση στο αίτημα προσκόμισης εντός της προθεσμίας που ορίζει το διαιτητικό δικαστήριο, αλλά παρ' όλα αυτά δεν προσκομίζει τα έγγραφα που ζητήθηκαν. Ως πρόσθετο αποτρεπτικό παράγοντα, το Άρθρο 9.8 προβλέπει ότι κατά την κατανομή των εξόδων το διαιτητικό δικαστήριο μπορεί επίσης να αξιολογήσει την παράληψη ενός μέρους να επιδείξει καλόπιστη συμπεριφορά κατά την αποδεικτική διαδικασία. Η παράλειψη αυτή μπορεί να αφορά στη μη συμμόρφωση προς τις διαταγές περί προσκόμισης.

Στάδια

Το Άρθρο 3.14, το οποίο προστέθηκε το 2010, προβλέπει ότι η διαδικασία των εγγραφών αποδείξεων μπορεί επίσης να προγραμματιστεί σε στάδια. Αυτό προβλεπόταν ήδη από

το προηγούμενο κείμενο των Κανόνων ΔΔΣ σε σχέση με τις μαρτυρικές καταθέσεις (Άρθρο 4.4) και τώρα επεκτάθηκε ώστε να περιλαμβάνει και τα αποδεικτικά έγγραφα. Ο μηχανισμός αυτός μπορεί να αποτελέσει σημαντικό μέσο για τη διαχείριση του χρόνου και τον έλεγχο του κόστους σε συγκεκριμένες περιστάσεις και μπορεί να προταθεί από τα μέρη ή να οριστεί από το διαιτητικό δικαστήριο με δική του πρωτοβουλία.

Άρθρο 4 — Μάρτυρες Πραγματικών Περιστατικών

Στη διαιτησία, τα πραγματικά περιστατικά μιας υπόθεσης διαπιστώνονται συχνά μέσω των μαρτύρων, οι οποίοι καταθέτουν σχετικά με γεγονότα για τα οποία έχουν προσωπική γνώση. Αυτή η προσωπική γνώση διακρίνει τους μάρτυρες πραγματικών περιστατικών από τους εμπειρογνώμονες, οι οποίοι παρέχουν γνώμες που βασίζονται στις ειδικές γνώσεις που έχουν σε έναν συγκεκριμένο τομέα. Τα περί μαρτύρων πραγματικών περιστατικών αποτυπώνονται στο Άρθρο 4 των Κανόνων Απόδειξης ΔΔΣ⁹ τα περί εμπειρογνώμων αποτυπώνονται στα Άρθρα 5 και 6.

Ενώ οι καταθέσεις μαρτύρων χρησιμοποιούνται λιγότερο συχνά ως αποδεικτικό μέσο στα δικαστήρια των χωρών του ηπειρωτικού δικαίου, όπου δεσπόζει η αποδεικτική διαδικασία βάσει εγγράφων, απ' ό,τι στα δικαστήρια των χωρών του αγγλοσαξονικού δικαίου, οι διαιτητικές διαδικασίες και στην ηπειρωτικού και στην αγγλοσαξονικού δικαίου παράδοση βασίζονται συχνά σε μάρτυρες. Στην αγγλοσαξονικού δικαίου παράδοση, οι μάρτυρες εξετάζονται από τα μέρη. Στην ηπειρωτικού δικαίου παράδοση, οι μάρτυρες εξετάζονται κατ' αρχήν από το δικαστήριο τα μέρη μπορούν ωστόσο να προτείνουν ερωτήσεις προς το δικαστήριο, να θέσουν συμπληρωματικές ερωτήσεις αφού το δικαστήριο έχει ολοκληρώσει την εξέτασή του ή να υποβάλουν, με την άδεια του δικαστηρίου, απευθείας ερωτήσεις. Στις διεθνείς διαιτησίες, το διαιτητικό δικαστήριο καθώς και τα μέρη πρέπει να καθορίσουν τον τρόπο με τον οποίο θα χειριστούν τους μάρτυρες πραγματικών περιστατικών.

Οι κανόνες και τα νομοθετήματα περί διαιτησίας συνήθως σιωπούν ως προς τις καταθέσεις μαρτύρων. Οι Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ συμπληρώνουν έτσι ένα σημαντικό κενό: το Άρθρο 8 των Κανόνων Απόδειξης ΔΔΣ, που αναλύεται παρακάτω, ρυθμίζει τον τρόπο εξέτασης των μαρτύρων κατά την ακροαματική διαδικασία το Άρθρο 4, το οποίο αναλύεται εδώ, οργανώνει τα στάδια πριν από την ακροαματική διαδικασία.

Πληροφορίες Σχετικά με τους Μάρτυρες

Το Άρθρο 4.1 προϋποθέτει ότι κάθε μέρος προσδιορίζει τους μάρτυρες στις καταθέσεις των οποίων προτίθεται να βασιστεί, καθώς και το αντικείμενο της κάθε κατάθεσης. Αποτέλεσμα αυτής της προϋπόθεσης, η οποία αποτελεί κοινή πρακτική και επιβεβαιώνεται ρητά σε διάφορους κανόνες διαιτησίας⁹, είναι ότι το άλλο μέρος δεν θα

---

⁹ Βλ., π.χ., Κανόνες Διαιτησίας του Διεθνούς Κέντρου Επίλυσης Διαφορών (ICDR), Άρθρο 23(2); Κανόνες Διαιτησίας του Δικαστηρίου Διεθνούς Διαιτησίας του Λονδίνου (LCIA), Άρθρο 20(2); Κανόνες Διαιτησίας του Εμπορικού Επιμελητηρίου της Στοκχόλμης (SCC Arbitration Rules), Άρθρο 33(1); Κανόνες Διαιτησίας του Παγκόσμιου Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας (WIPO Arbitration Rules), Άρθρο 56(α).

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΑΠΟΔΕΙΞΕΩΝ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΑΙΤΗΣΙΑ / ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

βρεθεί εξ απορόπτου από μάρτυρες ή γεγονότα που δεν έχουν ανακοινωθεί και μπορεί να επιλέξει προς αντίκρουση τα δικά του αποδεικτικά στοιχεία έγκαιρα πριν από την ακροαματική διαδικασία.

Το κείμενο των Κανόνων Απόδειξης ΔΔΣ, όπως αναθεωρήθηκε το 2010, θέτει ως προϋπόθεση κάθε μαρτυρική κατάθεση να περιλαμβάνει δήλωση σχετικά με τη γλώσσα στην οποία συντάχθηκε αρχικά και τη γλώσσα στην οποία ο μάρτυρας περιμένει να καταθέσει κατά την αποδεικτική ακροαματική διαδικασία (Άρθρο 4.5(γ)). Εάν δεν έχει ετοιμαστεί μαρτυρική κατάθεση κάποιου μάρτυρα, κάθε μέρος πρέπει να ενημερώσει το διαιτητικό δικαστήριο και τα άλλα μέρη στην περίπτωση που ο μάρτυρας προτίθεται να καταθέσει σε γλώσσα διαφορετική από τη γλώσσα της διαιτησίας. Εάν ο μάρτυρας αδυνατεί να παρουσιάσει αποδείξεις στη γλώσσα της διαιτησίας, απαιτείται να παρασχεθεί μετάφραση.

Αναγνωρίζοντας την ποικιλία των διαθέσιμων στα διαιτητικά δικαστήρια προσεγγίσεων ως προς την αλληλουχία των έγγραφων υπομνημάτων, περιλαμβανομένων των μαρτυρικών καταθέσεων, οι Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ αφήνουν εξ ολοκλήρου στην ευχέρεια του διαιτητικού δικαστηρίου τον καθορισμό του χρόνου εντός του οποίου πρέπει να υποβληθούν οι ως άνω πληροφορίες.

Συνδεδεμένα Πρόσωπα ως Μάρτυρες

Μεταξύ των νομικών συστημάτων υπάρχουν διαφορές ως προς το αν ένας διοικητικός υπάλληλος, εκπρόσωπος ή άλλο πρόσωπο που συνδέεται με ένα από τα μέρη της διαφοράς μπορεί να κληθεί ως μάρτυρας. Η ιδιότητα αυτή του μάρτυρα μπορεί να έχει σημαντικές συνέπειες. Για παράδειγμα, σε ορισμένα νομικά συστήματα ένα μέρος μπορεί να εμφανιστεί ως μάρτυρας στη δική του υπόθεση, ενώ σε άλλα ως μάρτυρες μπορούν να καταθέσουν μόνο τρίτα πρόσωπα. Στα τελευταία αυτά συστήματα, ένα μέρος που παρέχει πληροφορίες δεν θα θεωρείτο «μάρτυρας» και η παροχή πληροφοριών από μέρους του θα γινόταν δίχως όρκο ή άλλη παρόμοια δέσμευση ότι θα πει την αλήθεια.

Ωστόσο, το Άρθρο 4.2 των Κανόνων Απόδειξης ΔΔΣ προβλέπει ότι τα στελέχη, οι υπάλληλοι και οι άλλοι εκπρόσωποι ενός μέρους μπορούν να διατελέσουν μάρτυρες για τους σκοπούς των Κανόνων Απόδειξης ΔΔΣ. Ως εκ τούτου, σύμφωνα με το Άρθρο 8.5, το διαιτητικό δικαστήριο μπορεί να ζητήσει από τον μάρτυρα κάποιου μέρους να διαβεβαιώσει, «με τρόπο που κρίνεται κατάλληλος από το Διαιτητικό Δικαστήριο», ότι θα δεσμευτεί να πει την αλήθεια. Το διαιτητικό δικαστήριο μπορεί επίσης να λάβει υπόψη του την ταυτότητα ενός μάρτυρα, καθώς και τη σχέση του με το εκάστοτε μέρος, ως έναν από τους πολλούς παράγοντες που μπορούν να επηρεάσουν τη βαρύτητα που θα δοθεί στην εν λόγω απόδειξη (βλ. Άρθρο 9.1)

Προπαρασκευαστικές Επαφές Μεταξύ του Μέρους και του Μάρτυρα

Μια επιπλέον σημαντική διαφορά μεταξύ των νομικών συστημάτων αφορά στον βαθμό κατά τον οποίο τα μέρη δύνανται να έχουν επαφές με τους μάρτυρες που

παρουσιάζουν¹⁰. Σε ορισμένα συστήματα, τα μέρη μπορούν να συζητήσουν με τους μάρτυρές τους τα πραγματικά περιστατικά, επί των οποίων θα υποβάλουν την κατάθεσή τους. Ο βαθμός «προετοιμασίας ενός μάρτυρα» μπορεί να εκτείνεται από μια γενική επισκόπηση των επίμαχων ζητημάτων έως ένα εκτενές προβάρισμα των απαντήσεων του μάρτυρα σε ερωτήσεις που πιθανολογείται ότι θα τεθούν. Από την άλλη πλευρά, σε ορισμένα συστήματα μπορεί να είναι ανεπίτρεπτο ένας συνήγορος να συζητήσει την υπόθεση με έναν μάρτυρα πριν ο τελευταίος καταθέσει στο ακροατήριο.

Στη διεθνή διαιτησία, έχει πλέον καθιερωθεί ως γενικός κανόνας να επιτρέπεται ο συνήγορος «να συναντά και να συνεργάζεται με τους μάρτυρες και τους εμπειρογνώμονες προκειμένου να συζητήσουν και να προετοιμάσουν την επικείμενη κατάθεση», εφόσον ο ρόλος του συνηγούρου είναι «σύμφωνος με την αρχή ότι οι αποδείξεις που υποβάλλονται θα πρέπει να αντανακλούν την άποψη που έχει ο μάρτυρας επί των πραγματικών περιστατικών, των γεγονότων ή συνθηκών ή την ανάλυση ή γνώμη που έχει ο εμπειρογνώμονας».¹¹ Αντανακλώντας τη γενικώς αποδεκτή πρακτική, οι Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ επιβεβαιώνουν στο Άρθρο 4.3, ότι δεν θεωρείται ανάρμοστο για ένα μέρος ή τους συνηγούρους του να συνδιαλέγονται με τους δικούς τους μάρτυρες. Το κείμενο των Κανόνων Απόδειξης ΔΔΣ, όπως αναθεωρήθηκε το 2010, διευκρινίζει περαιτέρω ότι μια τέτοια συνδιαλλαγή δεν χρειάζεται να παραμείνει γενική, αλλά μπορεί πράγματι να σχετίζεται με το αντικείμενο της επικείμενης κατάθεσης. Ταυτόχρονα, το διαιτητικό δικαστήριο δύναται να λάβει υπόψη του το πεδίο εφαρμογής οποιασδήποτε τέτοιας συνδιαλλαγής, προκειμένου να αξιολογήσει το βάρος που θα αποδώσει στην κατάθεση του μάρτυρα (βλ. Άρθρο 9.1). Φυσικά, η προετοιμασία και/ ή η σύνταξη μιας μαρτυρικής κατάθεσης, είτε με τη συνδρομή του συνηγούρου του μέρους είτε όχι, προϋποθέτει επικοινωνία μεταξύ του μάρτυρα και του μέρους (και του συνηγούρου του) που τον παρουσιάζει. Ωστόσο, το περιεχόμενο της δήλωσης παραμένει αποκλειστικά του μάρτυρα και πρέπει να αποτυπώνει τα γεγονότα όπως τα ανακαλεί στη μνήμη του ο μάρτυρας.

Δηλώσεις Μαρτύρων

Σύμφωνα με τους Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ, το διαιτητικό δικαστήριο μπορεί να διατάξει τα μέρη να υποβάλουν στο δικαστήριο καθώς και στα άλλα μέρη μια γραπτή «δήλωση μάρτυρα» (βλ. Άρθρο 4.4). Το διαιτητικό δικαστήριο, σε συνεννόηση με τα μέρη, θα αποφασίσει εάν θα ζητήσει τέτοιες δηλώσεις μαρτύρων, ανάλογα με τις περιστάσεις της κάθε υπόθεσης.

Εάν χρησιμοποιούνται δηλώσεις μαρτύρων, τα αποδεικτικά στοιχεία που σκοπεύει να παρουσιάσει προφορικά ο μάρτυρας κατά την ακροαματική διαδικασία γίνονται εκ των προτέρων γνωστά. Το άλλο μέρος μπορεί κατ' αυτόν τον τρόπο να προετοιμάσει καλύτερα την εξέταση του μάρτυρα του άλλου μέρους και να επιλέξει τα θέματα και τους μάρτυρες που θα παρουσιάσει. Το διαιτητικό δικαστήριο βρίσκεται επίσης σε

---

¹⁰ UNCITRAL Σχόλια επί της Οργάνωσης της Διαιτητικής Διαδικασίας, παράγραφος 90 (2016).

¹¹Βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές ΔΔΣ για την Εκπροσώπηση των Μερών στη Διεθνή Διαιτησία (2013), Κατευθυντήρια Γραμμή 24. Συνήγοροι ορισμένων χωρών ηπειρωτικού δικαίου θεωρούν ότι οι επαφές με μάρτυρες αποτελούν παραβίαση των κανόνων δεοντολογίας τους

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΑΠΟΔΕΙΞΕΩΝ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΑΙΤΗΣΙΑ / ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

καλύτερη θέση στο να αξιολογήσει την κατάθεση και να θέσει ερωτήσεις σε αυτούς τους μάρτυρες. Οι δηλώσεις μαρτύρων συμβάλλουν κατ' αυτόν τον τρόπο στην σύντηξη της διάρκειας της ακροαματικής διαδικασίας. Για παράδειγμα, μπορούν να θεωρηθούν ως «κύρια απόδειξη», “evidence in chief” («ευθεία απόδειξη», “direct evidence”), έτσι ώστε μια εκτενής ανάλυση του μάρτυρα να καθίσταται περιττή και η εξέτασή του από το άλλο μέρος να μπορεί να ξεκινήσει σχεδόν αμέσως.

Προκειμένου να εξοικονομηθεί χρόνος και κόστος κατά την ακροαματική διαδικασία, οι μάρτυρες δεν είναι απαραίτητο να παρευρίσκονται, εκτός εάν η παρουσία τους ζητηθεί από ένα μέρος ή το διαιτητικό δικαστήριο (Άρθρο 8.1). Συχνά, το διαιτητικό δικαστήριο και τα μέρη μπορεί να συμφωνήσουν ότι ο μάρτυρας, του οποίου η μαρτυρική κατάθεση είτε δεν αμφισβητείται είτε δεν θεωρείται ουσιώδης από το άλλο μέρος, δεν χρειάζεται να είναι παρών στην ακροαματική διαδικασία.¹²

Το Άρθρο 4.5 των Κανόνων Απόδειξης ΔΔΣ ορίζει ότι κάθε δήλωση μάρτυρα θα περιλαμβάνει:

- Το πλήρες όνομα και διεύθυνση οικίας ή εργασίας του μάρτυρα· τυχόν παρούσα και προηγούμενη σχέση του με οποιοδήποτε από τα μέρη· το προσωπικό του ιστορικό και τα προσόντα του·
- Πλήρη και λεπτομερή περιγραφή των πραγματικών περιστατικών και την πηγή πληροφοριών του μάρτυρα, καθώς και τα έγγραφα στα οποία βασίζεται ο μάρτυρας, τα οποία δεν έχουν ήδη υποβληθεί·
- Δήλωση ως προς τη γλώσσα στην οποία ετοιμάστηκε αρχικά η δήλωση του μάρτυρα και τη γλώσσα στην οποία ο μάρτυρας προβλέπει να καταθέσει στην Αποδεικτική Ακροαματική Διαδικασία· και
- Βεβαίωση για το αληθές της δήλωσης του μάρτυρα, το οποίο θα επιβεβαιώνεται με την υπογραφή του.

Οι Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ δεν απαιτούν η δήλωση να γίνεται με όρκο. Η διαιτητική πρακτική καθώς και τα νομικά συστήματα διαφέρουν πάρα πολύ ως προς το σημείο αυτό. Σε πολλά συστήματα ηπειρωτικού δικαίου, οι ένορκες βεβαιώσεις μπορούν να γίνουν μόνο ενώπιον των κρατικών δικαστικών αρχών ή ενώπιον *συμβολαιογράφου*, γεγονός που καθιστά τις ένορκες βεβαιώσεις πολύ επιβαρυντικές. Κατά συνέπεια, οι ένορκες βεβαιώσεις δεν συνιστούν την απαιτούμενη μορφή για τις δηλώσεις μαρτύρων στις διεθνείς διαιτησίες¹³. Οι Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ θέτουν απλώς την προϋπόθεση ο

¹²

Η δυνατότητα που παρέχεται στους μάρτυρες να περιορίσουν κατάθεσή τους σε γραπτή δήλωση και να μην υποχρεούνται να παραστούν στην ακροαματική διαδικασία, προβλέπεται στους Κανόνες Διαιτησίας του Διεθνούς Κέντρου Επίλυσης Διαφορών (ICDR), Άρθρο 23(4); Στους Κανόνες Διαιτησίας του Δικαστηρίου Διεθνούς Διαιτησίας του Λονδίνου (LCIA), Άρθρο 20(3); Στους Κανόνες Διαιτησίας SCC, Άρθρο 33(2); Στους Κανόνες Διαιτησίας του Παγκόσμιου Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας (WIPO Arbitration Rules), Άρθρο 56(d).

¹³ Σύμφωνα με τους Κανόνες Διαιτησίας του Παγκόσμιου Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας (WIPO

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΑΠΟΔΕΙΞΕΩΝ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΑΙΤΗΣΙΑ / ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

μάρτυρας πραγματικών περιστατικών να βεβαιώσει ότι δεσμεύεται να πει την αλήθεια (Άρθρο 8.5). Η διατύπωση αυτή αναθεωρήθηκε το 2010 για λόγους μεγαλύτερης σαφήνειας και ακρίβειας.

Το Άρθρο 4.4 των Κανόνων Απόδειξης ΔΔΣ αφήνει στο διαιτητικό δικαστήριο την ευχέρεια να καθορίσει το χρόνο κατά τον οποίο πρέπει να υποβληθούν οι δηλώσεις μαρτύρων. Σχετικά με αυτό πρέπει να γίνει μια βασική επιλογή: τα μέρη μπορούν να ανταλλάσσουν τις δηλώσεις τους ταυτόχρονα ή διαδοχικά. Ο δεύτερος γύρος των δηλώσεων θα πρέπει να αφορά μόνο τις πληροφορίες που εμπεριέχονται στις δηλώσεις μαρτύρων, στις εκθέσεις εμπειρογνομόνων ή σε άλλα υπομνήματα που υποβλήθηκαν από ένα άλλο μέρος κατά τον πρώτο γύρο ή σε νέες εξελίξεις που δεν θα μπορούσαν να έχουν αναφερθεί στον πρώτο γύρο (βλ. Άρθρο 4.6). Η Ειδική Ομάδα Αναθεώρησης του 2020 προσέθεσε το εδάφιο (β) στο Άρθρο 4.6 για να διευκρινίσει ότι οι δηλώσεις μαρτύρων που υποβάλλονται στο δεύτερο γύρο, μπορούν, υπό ορισμένες συνθήκες, να αναφέρονται σε νέες εξελίξεις επί των πραγματικών περιστατικών, ανεξάρτητα από το αν αναφέρονται σε προηγούμενα υπομνήματα του άλλου μέρους.

Εμφάνιση Μαρτύρων για Κατάθεση κατά την Αποδεικτική Ακροαματική Διαδικασία

Το Άρθρο 8.1, όπως αναθεωρήθηκε το 2010, απαιτεί από κάθε μέρος να πληροφορεί το διαιτητικό δικαστήριο και τα άλλα μέρη για τους μάρτυρες των οποίων ζητεί την εμφάνιση. Όταν τα μέρη έχουν συμφωνήσει ή το διαιτητικό δικαστήριο έχει διατάξει ότι η δήλωση του μάρτυρα λειτουργεί ως ευθεία απόδειξη σύμφωνα με το Άρθρο 8.5, η συνήθης πρακτική είναι ότι οι μάρτυρες πρέπει να εμφανίζονται στην ακροαματική διαδικασία μόνο εάν ένα μέρος ή το διαιτητικό δικαστήριο έχει ζητήσει την εμφάνιση τους, προκειμένου να εξεταστούν. Ωστόσο, όπως διευκρίνισε η Ειδική Ομάδα Αναθεώρησης του 2020, εάν μόνο ο διάδικος που εισέφερε τη δήλωση μάρτυρα ζητήσει την εμφάνιση του τελευταίου, το διαιτητικό δικαστήριο μπορεί, αφού ακούσει τα επιχειρήματα των μερών, να επιτρέψει στον εν λόγω μάρτυρα να καταθέσει κατά την ακροαματική διαδικασία.

Εάν κάποιος μάρτυρας του οποίου έχει ζητηθεί η εμφάνιση στο ακροατήριο δεν εμφανιστεί χωρίς βάσιμο λόγο, το διαιτητικό δικαστήριο δεν λαμβάνει υπόψη τη δήλωσή του, εκτός εάν υπάρχουν εξαιρετικές περιστάσεις που δικαιολογούν τη μη εμφάνισή του (Άρθρο 4.7).¹⁴

Εάν τα μέρη και το διαιτητικό δικαστήριο συμφωνήσουν ότι ένας μάρτυρας πραγματικών περιστατικών δεν χρειάζεται να εμφανιστεί, η πρόοδος της διαιτησίας

Arbitration Rules), Άρθρο 56(δ), τα μέρη, παραδείγματος χάριν μπορούν να επιλέξουν ανάμεσα σε απλώς υπογεγραμμένες δηλώσεις ή ένορκες βεβαιώσεις, εκτός εάν το δικαστήριο έχει διατάξει διαφορετικά.

¹⁴ Βλ. επίσης Κανόνες Διαιτησίας του Δικαστηρίου Διεθνούς Διαιτησίας του Λονδίνου (LCIA), Άρθρο 20(5), και Κανόνες Διαιτησίας του Παγκόσμιου Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας (WIPO Arbitration Rules), Άρθρο 56(δ).

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΑΠΟΔΕΙΞΕΩΝ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΑΙΤΗΣΙΑ / ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

ενδέχεται να βελτιωθεί. Το Άρθρο 4.8 ορίζει ότι μια τέτοια συμφωνία δεν αποτυπώνει συμφωνία ως προς την ορθότητα του περιεχομένου της δήλωσης μάρτυρα. Το Άρθρο 5.6 θέτει αντίστοιχο κανόνα για τις εκθέσεις των εμπειρογνομόνων.

Το κείμενο των Κανόνων Απόδειξης ΔΔΣ προβλέπει ότι η «εμφάνιση» ενός μάρτυρα γίνεται αυτοπροσώπως, εκτός εάν το διαιτητικό δικαστήριο έχει αποφασίσει, μετά από συζήτηση με τα μέρη, ότι η ακροαματική διαδικασία θα πρέπει να διεξαχθεί εν όλω ή εν μέρει από απόσταση (Άρθρο 8.2, προστέθηκε το 2020). Σύμφωνα με τον ορισμό της «Από Απόσταση Ακροαματικής Διαδικασίας», που προστέθηκε επίσης το 2020, η ακροαματική διαδικασία μπορεί να διεξαχθεί εξ αποστάσεως ως προς το σύνολό της ή μέρη αυτής ή ως προς ορισμένους μόνο συμμετέχοντες.

Μη Συνεργάσιμοι Μάρτυρες

Εάν ένας μάρτυρας του οποίου η κατάθεση ζητείται από ένα μέρος αρνείται να συνεργαστεί, το εν λόγω μέρος μπορεί να ζητήσει από το διαιτητικό δικαστήριο να προβεί σε οποιεσδήποτε δυνατές ενέργειες προκειμένου να αποκτήσει την κατάθεση αυτή, ή να ζητήσει την άδεια από το διαιτητικό δικαστήριο να προβεί το ίδιο το μέρος στις ενέργειες αυτές (βλ. τη συζήτηση του Άρθρου 3.9 ως άνω σχετικά με την παραγωγή εγγράφων από τρίτους). Το διαιτητικό δικαστήριο, ωστόσο, μπορεί να ασκήσει τη διακριτική του ευχέρεια και να απορρίψει το αίτημα αυτό στην περίπτωση που κρίνει ότι η πιθανή κατάθεση του μάρτυρα δεν είναι σχετική με την υπόθεση ή ουσιώδης για την έκβασή της (βλ. Άρθρο 4.9).

Σύμφωνα με τους περισσότερους νόμους περί διαιτησίας, είτε το διαιτητικό δικαστήριο είτε ένα μέρος κατόπιν έγκρισης του διαιτητικού δικαστηρίου μπορεί να ζητήσει από τα κρατικά δικαστήρια να υποχρεώσουν τον μάρτυρα να εμφανιστεί ή να εξετάσουν τα ίδια τον μάρτυρα¹⁵. Κατά γενικό κανόνα, τα κρατικά δικαστήρια του τόπου της διαιτησίας είναι αυτά που μπορούν να συνδράμουν το διαιτητικό δικαστήριο προκειμένου το τελευταίο να αποκτήσει κατάθεση από μη συνεργάσιμο μάρτυρα. Σε διεθνικές διαδικασίες, ωστόσο, οι μάρτυρες συχνά δεν κατοικούν στον τόπο της διαιτησίας. Το διαιτητικό δικαστήριο μπορεί σε αυτή την περίπτωση να χρειαστεί να ζητήσει βοήθεια, άμεσα ή έμμεσα, από αλλοδαπά δικαστήρια. Η εξουσία ενός διαιτητικού δικαστηρίου σε τέτοιες περιπτώσεις περιορίζεται, φυσικά, σε «οποιεσδήποτε κατά νόμο δυνατές ενέργειες» (βλ. Άρθρο 4.9). Σε ορισμένες περιπτώσεις, ωστόσο, το διαιτητικό δικαστήριο μπορεί να επιλέξει να εξουσιοδοτήσει το μέρος να προβεί σε τέτοιες ενέργειες και να απευθυνθεί αυτό στα αλλοδαπά δικαστήρια. Η διαδικασία κατ' αυτόν τον τρόπο μπορεί να είναι πιο πρακτική ή αποτελεσματική εάν, για παράδειγμα, το μέρος που ζητεί το αποδεικτικό στοιχείο βρίσκεται στη χώρα αυτή, μιλάει την ίδια γλώσσα, ή έχει ήδη στη χώρα αυτή συνδρομή από συνήγορο.

Μάρτυρες Κληθέντες από το Διαιτητικό Δικαστήριο

Οι μάρτυρες πραγματικών περιστατικών αποτελούν ευθύνη των μερών. Τα μέρη πρέπει

---

¹⁵ Βλ., π.χ., Πρότυπος Νόμος της UNCITRAL για τη Διεθνή Εμπορική Διαιτησία (UNCITRAL Model Law), Άρθρο 27

να επιλέξουν τους μάρτυρες που θα παρουσιάσουν και τα θέματα για τα οποία αυτοί θα καταθέσουν. Ωστόσο, το κείμενο των Κανόνων Απόδειξης ΔΔΣ, όπως αναθεωρήθηκε το 2010, προβλέπει ότι το διαιτητικό δικαστήριο μπορεί να ζητήσει την εμφάνιση συγκεκριμένου μάρτυρα ακόμα και αν κανένα από τα μέρη δεν έχει ζητήσει την εμφάνιση του εν λόγω μάρτυρα (Άρθρο 8.1). Γενικά, το διαιτητικό δικαστήριο μπορεί να διατάξει οποιοδήποτε μέρος να μεριμνήσει, ή καταβάλει κάθε δυνατή προσπάθεια προκειμένου να μεριμνήσει για την εμφάνιση για μαρτυρική κατάθεση οποιοδήποτε προσώπου, συμπεριλαμβανομένου εκείνου του οποίου η μαρτυρία δεν έχει ακόμα προσφερθεί (Άρθρο 4.10). Ωστόσο, ένα μέρος έχει επίσης το δικαίωμα να προβάλλει αντιρρήσεις σε οποιοδήποτε τέτοιο αίτημα για τους λόγους που αναφέρονται στα Άρθρα 9.2 και 9.3. Όπως και με την παράλληλη αλλαγή του Άρθρου 3.10, που συζητήθηκε παραπάνω, η Ειδική Ομάδα Αναθεώρησης 2020 επέκτεινε την τελευταία πρόταση του Άρθρου 4.10 για να καταστήσει σαφές ότι οποιοδήποτε μέρος, και όχι μόνο το μέρος από το οποίο ζητείται να διασφαλίσει την κατάθεση ενός μάρτυρα, μπορεί να προβάλλει αντιρρήσεις σε τέτοιο αίτημα για τους λόγους που ορίζονται στα Άρθρα 9.2 και 9.3.

Άρθρο 5 — Διορισμένοι από Μέρος Εμπειρογνώμονες

Οι σύγχρονοι κανόνες διαιτησίας κάνουν ρητή αναφορά στους εμπειρογνώμονες που διορίζονται από τα μέρη.¹⁶ Ειδικότερα, οι περισσότεροι από αυτούς τους κανόνες κωδικοποιούν την καθιερωμένη αντίληψη ότι ένα μέρος μπορεί να παρουσιάσει τους δικούς του εμπειρογνώμονες προκειμένου αυτοί να καταθέσουν επί των επίμαχων σημείων.

Εγκαιρή Γνωστοποίηση Απόδειξης Εμπειρογνομόνων

Σύμφωνα με την τελευταία παράγραφο του Προοιμίου καθώς και το Άρθρο 5.1, το μέρος που προτίθεται να επικαλεστεί κατάθεση ενός εμπειρογνώμονα πρέπει να ενημερώσει ως προς τούτο το άλλο μέρος. Όπως και με άλλες διατάξεις των Κανόνων Απόδειξης ΔΔΣ, το διαιτητικό δικαστήριο καθορίζει τον χρόνο κατά τον οποίο θα γίνει η εν λόγω γνωστοποίηση καθώς και η υποβολή των εκθέσεων εμπειρογνομόνων (βλ. Άρθρο 5.1). Κατά τον προγραμματισμό υποβολής των εκθέσεων, το διαιτητικό δικαστήριο πρέπει να λάβει υπόψη του την αλληλεπίδραση της διάταξης αυτής με την υποβολή άλλων εγγράφων από τα μέρη, όπως οι συμπληρωματικές δηλώσεις μαρτύρων που προβλέπονται στο Άρθρο 4.6.

Περιεχόμενο της Έκθεσης Εμπειρογνώμονα

Το Άρθρο 5.2 καθορίζει τα απαιτούμενα για μια έκθεση εμπειρογνώμονα. Κυρίως, η έκθεση εμπειρογνώμονα πρέπει να περιγράφει «τις μεθόδους, τις αποδείξεις και τις πληροφορίες που χρησιμοποιήθηκαν για να καταλήξει [ο εμπειρογνώμονας] στα

---

¹⁶ Βλ., π.χ., Κανόνες Διαιτησίας του Διεθνούς Εμπορικού Επιμελητηρίου (ICC Arbitration Rules), Άρθρο 25(2); Κανόνες Διαιτησίας του Εμπορικού Επιμελητηρίου της Στοκχόλμης (SCC Arbitration Rules), Άρθρο 33(1); Κανόνες Διαιτησίας του Παγκόσμιου Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας (WIPO Arbitration Rules), Άρθρο 56(a); Κανόνες Διαιτησίας της UNCITRAL (UNCITRAL Arbitration Rules), Άρθρο 27(2).

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΑΠΟΔΕΙΞΕΩΝ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΑΙΤΗΣΙΑ / ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

συμπεράσματα» (βλ. Άρθρο 5.2(ε)). Οι πληροφορίες αυτές απαιτούνται για να είναι σε θέση το άλλο μέρος να αξιολογήσει ουσιωδώς την έκθεση εμπειρογνώμονα. Εάν ο εμπειρογνώμονας έχει βασιστεί σε έγγραφα που δεν έχουν υποβληθεί ακόμα στη διαιτησία, τα έγγραφα αυτά θα πρέπει επίσης να υποβληθούν (Άρθρο 5.2(ε)).

Το Άρθρο 5.2(ζ) δεσμεύει τον/την εμπειρογνώμονα ως προς την έκθεσή του/της. Η διατύπωση αυτού του εδαφίου διαφέρει ελαφρώς από τη διατύπωση του Άρθρου 4.5(δ) που αφορά στους μάρτυρες πραγματικών περιστατικών, καθώς το περιεχόμενο της έκθεσης εμπειρογνώμονα περιέχει γνώμες και απόψεις ενός εμπειρογνώμονα. Σε κάθε περίπτωση, ο εμπειρογνώμονας θα πρέπει να είναι έτοιμος να αναλάβει την ευθύνη για το περιεχόμενο της έκθεσής του.

Το Άρθρο 5.2(α) απαιτεί γνωστοποίηση όλων των σχέσεων που μπορεί να έχει ο εμπειρογνώμονας με τα μέρη, τους νομικούς συμβούλους τους και το διαιτητικό δικαστήριο. Το Άρθρο 5.2(γ) απαιτεί περαιτέρω δήλωση της «ανεξαρτησίας» του εμπειρογνώμονα. Ενώ η πρώτη προϋπόθεση απαιτεί γνωστοποίηση, η πλήρωση της δεύτερης απαιτεί από τον εμπειρογνώμονα να αξιολογήσει τυχόν τέτοιες σχέσεις και να βεβαιώσει ότι είναι «ανεξάρτητος», για παράδειγμα, υπό την έννοια ότι δεν έχει οικονομικό συμφέρον από την έκβαση της δίκης ή ότι δεν έχει άλλες σχέσεις που θα μπορούσαν να εμποδίσουν τον εμπειρογνώμονα να παράσχει την ειλικρινή και ανεπηρέαστη γνώμη του. Η λήψη αμοιβής για τις υπηρεσίες του εμπειρογνώμονα δεν αποκλείει την «ανεξαρτησία». Το Άρθρο 5.2(γ) έχει ως στόχο να τονίσει την υποχρέωση κάθε διορισμένου από τα μέρη εμπειρογνώμονα να αξιολογεί την υπόθεση με ανεξαρτησία και ουδετερότητα, παρά να αποκλείσει τους εμπειρογνώμονες που έχουν κάποια σχέση με τους συμμετέχοντες ή το αντικείμενο της υπόθεσης.

Το Άρθρο 5.2(θ) ορίζει ότι όταν η έκθεση εμπειρογνώμονα έχει υπογραφεί από περισσότερα από ένα πρόσωπα, όπως συμβαίνει μερικές φορές όταν ένας οργανισμός προσλαμβάνεται για να διατελέσει καθήκοντα εμπειρογνώμονα, η έκθεση αυτή πρέπει να αναφέρει εάν αποδίδεται ως σύνολο σε ένα πρόσωπο, ή σε άλλη περίπτωση, ποια συγκεκριμένα τμήματα αυτής αποδίδονται σε κάθε συν-συντάκτη. Η προϋπόθεση αυτή έχει ως στόχο να βοηθήσει τα μέρη να καθορίσουν ποιών εμπειρογνώμωνων επιθυμούν την παρουσία στην ακροαματική διαδικασία (Άρθρο 8.1), καθώς και να προετοιμαστούν για την εξέταση ενός ή περισσότερων από τους συν- συντάκτες.

Σύμφωνα με το Άρθρο 5.3, τα μέρη μπορούν να υποβάλουν δεύτερο γύρο εκθέσεων εμπειρογνώμωνων προς αντίκρουση των πρώτων. Ωστόσο, οι εν λόγω εκθέσεις περιορίζονται στην απάντηση σε ζητήματα που εμπεριέχονται στις δηλώσεις μαρτύρων του άλλου μέρους, στις εκθέσεις εμπειρογνώμωνων ή σε άλλα υπομνήματα που δεν είχαν παρουσιαστεί προηγουμένως στη διαιτησία ή σε νέες εξελίξεις επί των πραγματικών περιστατικών που δεν θα μπορούσαν να έχουν αναφερθεί σε προηγούμενη έκθεση εμπειρογνώμονα. Η αναφορά στις νέες εξελίξεις προστέθηκε από την Ειδική Ομάδα Αναθεώρησης του 2020 και ευθυγραμμίζεται με την παράλληλη αλλαγή του Άρθρου 4.6(β). Παράγοντες αποτελεσματικότητας και καλής πίστης συνηγορούν υπέρ του να δίνεται σε ένα μέρος μία μόνο ευκαιρία να παρουσιάσει τα επιχειρήματά του καθώς και να παρέχονται πρόσθετες ευκαιρίες μόνο όταν δεν θα ήταν δυνατόν να προβληθούν τα επιχειρήματα αυτά κατά τη δεδομένη χρονική στιγμή. Η διαδικασία αυτή συμβάλλει

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΑΠΟΔΕΙΞΕΩΝ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΑΙΤΗΣΙΑ / ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

στην αποτροπή της προσπάθειας του ενός μέρους να αιφνιδιάσει τα άλλα μέρη με αποδεικτικά στοιχεία ή να εκτροχιαστεί το χρονοδιάγραμμα της διαδικασίας ενώ αυτή έχει ήδη προχωρήσει.

Διαβούλευση των Εμπειρογνομόνων πριν την Ακροαματική Διαδικασία

Το Άρθρο 5.4 επιτρέπει στο διαιτητικό δικαστήριο να διατάξει τους διορισμένους από τα μέρη εμπειρογνώμονες να συναντηθούν και να συζητήσουν τα θέματα που τίθενται ή πρέπει να τεθούν στις εκθέσεις τους, είτε πριν την προετοιμασία των εκθέσεων είτε πριν την ακροαματική διαδικασία. Το Άρθρο 8.4(στ) προβλέπει τη συνάντηση των εμπειρογνομόνων ή των μαρτύρων πραγματικών περιστατικών κατά τη διάρκεια της αποδεικτικής ακροαματικής διαδικασίας. Εάν καταφέρουν να συμφωνήσουν σε κάποια θέματα, θα καταγράψουν τα θέματα συμφωνίας, καθώς και οποιαδήποτε άλλα εναπομείναντα θέματα διαφωνίας και τους λόγους διαφωνίας.

Οι πρακτικές που προτείνονται στο παρόν, όταν κρίνονται κατάλληλες από το διαιτητικό δικαστήριο, μπορούν να καταστήσουν τη διαδικασία πιο οικονομική. Οι εμπειρογνώμονες που ανήκουν στον ίδιο κλάδο, και οι οποίοι είναι πιθανό να γνωρίζονται μεταξύ τους, μπορούν να εντοπίσουν σχετικά γρήγορα τους λόγους για τους οποίους καταλήγουν σε διαφορετικά συμπεράσματα και να συνεργαστούν με σκοπό την εξεύρεση πεδίων συμφωνίας. Οι Κανόνες όπως αναθεωρήθηκαν το 2010 προβλέπουν επιπλέον διαβούλευση πριν από τη σύνταξη των εκθέσεων, το οποίο μπορεί να είναι ένα αποτελεσματικό μέσο για τη σύνταξη εκθέσεων που προσδιορίζουν τα πεδία στα οποία οι εμπειρογνώμονες συμφωνούν και επικεντρώνονται στενά στα υπόλοιπα πεδία διαφωνίας. Σε περίπτωση που οι εμπειρογνώμονες καταφέρουν να καταλήξουν σε συμφωνία σχετικά με τα πορίσματά τους, τα μέρη και το διαιτητικό δικαστήριο θα αποδεχθούν πιθανότατα τα πορίσματα αυτά, έτσι ώστε η ακροαματική διαδικασία να επικεντρωθεί στις πραγματικά αμφισβητούμενες πτυχές της υπόθεσης.

Εμφάνιση των Εμπειρογνομόνων στην Αποδεικτική Ακροαματική Διαδικασία

Το Άρθρο 8.1 των Κανόνων Απόδειξης ΔΔΣ, όπως αναθεωρήθηκαν το 2010, προβλέπει τον ίδιο μηχανισμό προκειμένου να προσδιοριστεί αν οι εμπειρογνώμονες ή οι μάρτυρες πραγματικών περιστατικών οφείλουν να εμφανίζονται για κατάθεση στην αποδεικτική ακροαματική διαδικασία, δηλαδή κατόπιν αιτήματος οποιουδήποτε μέρους ή του διαιτητικού δικαστηρίου. Όπως και με τους μάρτυρες πραγματικών περιστατικών, η έκθεση εμπειρογνώμονα ενός μη εμφανιζόμενου εμπειρογνώμονα που έχει διοριστεί από ένα μέρος μπορεί να γίνει δεκτή «σε εξαιρετικές περιπτώσεις», εάν το διαιτητικό δικαστήριο το αποφασίσει (βλ. Άρθρο 5.5), και μια συμφωνία ότι δεν απαιτείται εμφάνιση του εμπειρογνώμονα στην ακροαματική διαδικασία δεν αποτυπώνει συμφωνία αναφορικά με την ορθότητα του περιεχομένου της έκθεσης εμπειρογνώμονα (βλ. Άρθρο 5.6).

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι οι Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ δεν εξετάζουν τον τρόπο αντιμετώπισης της κατάθεσης ενός εμπειρογνώμονα που καλείται να καταθέσει όταν ο εν λόγω εμπειρογνώμονας είχε προηγουμένως διοριστεί από εθνικό δικαστήριο για τα ίδια ζητήματα. Τα μέρη που προέρχονται από την Ευρώπη συχνά προσφεύγουν στα τοπικά τους δικαστήρια, αμέσως μετά την επέλευση μιας ζημίας και πολύ πριν από την

έναρξη της διαιτησίας, για τον διορισμό εμπειρογνώμονα προκειμένου να προσδιοριστεί η αιτία της ζημίας και τα πιθανά μέτρα αποκατάστασης ή για τη διατήρηση αποδεικτικών στοιχείων. Συχνά είναι δύσκολο για έναν δικηγόρο του αγγλοσαξονικού συστήματος να πειστεί ότι ένας τέτοιος εμπειρογνώμονας, διορισμένος δικαστικά, είναι εξ ορισμού ανεξάρτητος, καθώς ο διορισμός αυτός έχει αρχικά ζητηθεί από το άλλο μέρος. Σε τέτοιες περιστάσεις, ένα διαιτητικό δικαστήριο θα πρέπει επομένως να καθορίσει πώς θα πρέπει να θεωρείται ένας τέτοιος εμπειρογνώμονας -ως διορισμένος από το μέρος εμπειρογνώμονας, διορισμένος από το δικαστήριο εμπειρογνώμονας ή άλλως - και να εκδώσει οδηγίες αναφορικά με την προσκόμιση ως αποδεικτικό στοιχείο της έκθεσής του ή αναφορικά με την εμφάνισή του σε αποδεικτική ακροαματική διαδικασία.

Άρθρο 6 —Διορισμένοι από το Διαιτητικό Δικαστήριο Εμπειρογνώμονες

Το Άρθρο 6 ρυθμίζει τον διορισμό ανεξάρτητων εμπειρογνώμων από το διαιτητικό δικαστήριο. Μια γενική αρχή που διέπει το Άρθρο 6 είναι η ουσιαστική συμμετοχή των μερών στη διαδικασία, ακόμη και αν ο εμπειρογνώμονας διορίζεται από το ίδιο το διαιτητικό δικαστήριο. Το άρθρο 6.1 καθιστά σαφές ότι το διαιτητικό δικαστήριο πρέπει να διαβουλευεται με τα μέρη πριν από το διορισμό ενός τέτοιου εμπειρογνώμονα, σε σχέση και με τους όρους που διέπουν την εντολή του. Τα μέρη έχουν επίσης την ευκαιρία, σύμφωνα με το άρθρο 6.2, να εντοπίσουν ενδεχόμενες συγκρούσεις συμφερόντων και να διατυπώσουν τυχόν αντιρρήσεις (π.χ. έλλειψη ανεξαρτησίας, ανεπαρκή προσόντα, έλλειψη διαθεσιμότητας, κόστος) σε αυτή τη βάση. Το κυριότερο είναι ότι τα μέρη έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν στη διαδικασία συλλογής πληροφοριών από τον εμπειρογνώμονα που διορίζεται από το δικαστήριο και να απαντούν σε οποιαδήποτε έκθεση του εν λόγω εμπειρογνώμονα. Ωστόσο, προς αποφυγή καθυστερήσεων, το Άρθρο 6.2 προβλέπει πλέον ότι μεταγενέστερες αντιρρήσεις μπορούν να υποβληθούν μόνο εάν αφορούν σε λόγους για τους οποίους το μέρος λαμβάνει γνώση μετά τον διορισμό.

Το Άρθρο 6.3 παρέχει στους διαδίκους και τους εκπροσώπους τους το δικαίωμα να λαμβάνουν κάθε πληροφορία που αποκτάται από τον διορισμένο από το διαιτητικό δικαστήριο εμπειρογνώμονα και να παρευρίσκονται σε κάθε αυτοψία που διεξάγεται από τον τελευταίο.

Το Άρθρο 6.4 καθορίζει τα απαιτούμενα στοιχεία που πρέπει να περιλαμβάνει η έκθεση εμπειρογνώμονα. Τα στοιχεία αυτά είναι ίδια με εκείνα του Άρθρου 5.2, με εξαίρεση τη δήλωση ανεξαρτησίας που απαιτείται από τους διορισμένους από τα μέρη εμπειρογνώμονες (και την οποία ο διορισμένος από το διαιτητικό δικαστήριο εμπειρογνώμονας έχει ήδη υποβάλει πριν αποδεχτεί το διορισμό του (Άρθρο 6.2)).

Το Άρθρο 6.5 επιτρέπει στα μέρη να εξετάσουν τυχόν έγγραφα που έχει εξετάσει ο διορισμένος από το διαιτητικό δικαστήριο εμπειρογνώμονας καθώς και οποιαδήποτε αλληλογραφία μεταξύ του διαιτητικού δικαστηρίου και του διορισμένου από αυτό εμπειρογνώμονα. Το εν λόγω Άρθρο παρέχει επίσης σε κάθε μέρος τη δυνατότητα να απαντήσει στην έκθεση του διορισμένου από το διαιτητικό δικαστήριο εμπειρογνώμονα, εντός του χρόνου που ορίστηκε από το διαιτητικό δικαστήριο. Η Ομάδα Εργασίας του

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΑΠΟΔΕΙΞΕΩΝ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΑΙΤΗΣΙΑ / ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

1999 καθώς και η Υποεπιτροπή Αναθεώρησης του 2010 πίστευαν ακράδαντα ότι τα μέρη πρέπει να γνωρίζουν τί λέει στο διαιτητικό δικαστήριο ο διορισμένος από αυτό εμπειρογνώμονας αλλά και ότι θα πρέπει να έχουν την ευκαιρία να αντικρούσουν τα συμπεράσματά του. Το μέρος μπορεί να απαντήσει είτε με το δικό του υπόμνημα είτε με την υποβολή δήλωσης μάρτυρα ή έκθεσης εμπειρογνώμονα, διορισμένου από το μέρος.

Ο διορισμένος από το διαιτητικό δικαστήριο εμπειρογνώμονας πρέπει να είναι παρών σε μια ακροαματική αποδεικτική διαδικασία και διαθέσιμος για ερωτήσεις κατά την ακροαματική διαδικασία, εφόσον οποιοδήποτε μέρος ή το διαιτητικό δικαστήριο ζητήσει την παρουσία του. Το Άρθρο 6.6 επιτρέπει στα μέρη ή στους εμπειρογνώμονες που έχουν διοριστεί από αυτά να υποβάλλουν ερωτήσεις στον εμπειρογνώμονα που έχει διοριστεί από το διαιτητικό δικαστήριο κατά την ακροαματική διαδικασία. Ωστόσο, το εύρος των ερωτήσεων περιορίζεται στα θέματα που τίγονται στην έκθεση του εμπειρογνώμονα και στις απαντήσεις που παρέχονται σύμφωνα με το άρθρο 6.5: δηλαδή, το υπόμνημα του μέρους, τη δήλωση μάρτυρα ή την έκθεση από εμπειρογνώμονα διορισμένο από μέρος, η οποία παρέχεται ως απάντηση στην έκθεση του διορισμένου από το δικαστήριο εμπειρογνώμονα. Η διάταξη αυτή περιλαμβάνεται για να διασφαλιστεί ότι ο διορισμένος από το διαιτητικό δικαστήριο εμπειρογνώμονας γνωρίζει εκ των προτέρων τα θέματα για τα οποία ενδέχεται να ερωτηθεί, προκειμένου να προετοιμάσει τις απαντήσεις του. Η Ομάδα Εργασίας του 1999 ήθελε να αποφύγει καταστάσεις όπου τίθενται για πρώτη φορά κατά την ακροαματική διαδικασία θέματα που αφορούν την έκθεση του διορισμένου από το διαιτητικό δικαστήριο εμπειρογνώμονα, γεγονός που αναπόφευκτα θα απαιτούσε διακοπή της ακροαματικής διαδικασίας προκειμένου ο διορισμένος από το διαιτητικό δικαστήριο εμπειρογνώμονας να εξετάσει το εν λόγω θέμα προτού συνεχιστεί η ακροαματική διαδικασία.

Το Άρθρο 6.3 αποσκοπεί να διασφαλίσει ότι ο διορισμένος από το διαιτητικό δικαστήριο εμπειρογνώμονας έχει πρόσβαση σε όλες τις πληροφορίες που χρειάζεται για να απαντήσει στα θέματα που τίθενται στην έκθεσή του. Ο εμπειρογνώμονας αυτός μπορεί να ζητήσει από το μέρος να παράσχει κάθε σχετική και ουσιώδη πληροφορία, μεταξύ των οποίων μπορεί να είναι και σχετικά έγγραφα, εμπορεύματα, δείγματα, ιδιοκτησία, μηχανήματα, συστήματα, διαδικασίες ή πρόσβαση σε χώρο για αυτοψία. Τα μέρη έχουν το δικαίωμα να προβάλλουν αντιρρήσεις στα αιτήματα αυτά, βάσει των διατάξεων των Άρθρων 9.2 και 9.3. Εάν υποβληθεί τέτοια αντίρρηση, το διαιτητικό δικαστήριο καθορίζει το ουσιώδες και το κατάλληλο ενός τέτοιου αιτήματος του διορισμένου από το διαιτητικό δικαστήριο εμπειρογνώμονα με τον τρόπο που προβλέπεται στα Άρθρα 3.5 - 3.8, τα οποία αφορούν στα αιτήματα προσκόμισης.

Η Ειδική Ομάδα Αναθεώρησης 2020 διέγραψε από το Άρθρο 6.3 την ακόλουθη πρόταση: «Η εξουσία ενός διορισμένου από το διαιτητικό δικαστήριο εμπειρογνώμονα να ζητήσει με αίτημα τέτοιες πληροφορίες ή πρόσβαση, είναι ίδια με αυτή του διαιτητικού δικαστηρίου». Η Ειδική Ομάδα Αναθεώρησης 2020 κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η πρόταση αυτή θα μπορούσε να παρερμηνευθεί και να υποδηλώνει ότι ο διορισμένος από το διαιτητικό δικαστήριο εμπειρογνώμονας θα είχε την εξουσία να επιλύει τυχόν διαφορές σχετικά με πληροφορίες ή την πρόσβαση σε αυτές, συμπεριλαμβανομένων, για παράδειγμα, ισχυρισμών ότι οι πληροφορίες καλύπτονταν από προνόμιο, γεγονός που θα ήταν ασυμβίβαστο με τη διάταξη του Άρθρου 6.3 που

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΑΠΟΔΕΙΞΕΩΝ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΑΙΤΗΣΙΑ / ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

προβλέπει την επίλυση τέτοιων διαφορών από το διαιτητικό δικαστήριο. Η Ειδική Ομάδα αναθεώρησης του 2020 κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ δεν χρειάζεται να οριοθετήσουν το πεδίο εφαρμογής της εξουσίας του διορισμένου από το διαιτητικό δικαστήριο εμπειρογνώμονα να ζητήσει πρόσβαση πέραν των διατάξεων της πρώτης πρότασης του Άρθρου 6.3, η οποία προβλέπει ότι ο διορισμένος από το διαιτητικό δικαστήριο εμπειρογνώμονας μπορεί να ζητήσει πληροφορίες και πρόσβαση «στο βαθμό που είναι σχετικές με την υπόθεση ή ουσιώδεις για την έκβασή της».

Το Άρθρο 6.7 καθιστά σαφές ότι το διαιτητικό δικαστήριο, και όχι ο διορισμένος από αυτό εμπειρογνώμονας, είναι αυτό που θα αποφασίσει για τα θέματα προς επίλυση. Το εν λόγω άρθρο προβλέπει ότι η έκθεση του διορισμένου από το διαιτητικό δικαστήριο εμπειρογνώμονα «και τα συμπεράσματα αυτής [της έκθεσης] εκτιμώνται από το διαιτητικό δικαστήριο το οποίο λαμβάνει δεόντως υπόψη όλες τις περιστάσεις της υπόθεσης».

Άρθρο 7 — Αυτοψία

Το Άρθρο 7 προβλέπει τη διενέργεια αυτοψίας σχετικού χώρου, ιδιοκτησίας, μηχανήματος ή οποιωνδήποτε άλλων εμπορευμάτων, δειγμάτων, συστημάτων, διαδικασιών ή εγγράφων που μπορούν να βοηθήσουν στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, οπουδήποτε και αν βρίσκονται. Τέτοιες αυτοψίες λαμβάνουν χώρα συνήθως σε κατασκευαστικές διαιτησίες, στις οποίες το διαιτητικό δικαστήριο επισκέπτεται το εργοτάξιο της διαφοράς.

Το Άρθρο 7 είναι σκοπίμως ευρύ, παρέχοντας στο διαιτητικό δικαστήριο, μετά από συζήτηση με τα μέρη, ευελιξία στον καθορισμό του χρονοδιαγράμματος και των προπαρασκευαστικών μέτρων της αυτοψίας. Το διαιτητικό δικαστήριο μπορεί να ενθαρρύνει τα μέρη να συζητήσουν και να συμφωνήσουν σχετικά με οποιαδήποτε ζητήματα ή/και βήματα που είναι απαραίτητα για τη διεξαγωγή της αυτοψίας.

Η αυτοψία μπορεί να διεξαχθεί από τους εκπροσώπους των μερών, τους μάρτυρες ή τους εμπειρογνώμονες που έχουν διοριστεί από τα μέρη ή από το διαιτητικό δικαστήριο. Το διαιτητικό δικαστήριο μπορεί να καθορίσει αν τα μέρη μπορούν να υποβάλουν παρατηρήσεις πριν ή κατά τη διάρκεια της αυτοψίας ή αν οι μάρτυρές τους ή οι διορισμένοι από τα μέρη εμπειρογνώμονες μπορούν να καταθέσουν αποδεικτικά στοιχεία. Καθορίζει επίσης τον τρόπο με τον οποίο η αυτοψία θα ενσωματωθεί στα πρακτικά (για παράδειγμα, αν θα υπάρξει απομαγνητοφώνηση των όσων ειπώθηκαν ή παρατηρήθηκαν, αν η αυτοψία θα καταγραφεί με βίντεο ή αν το διαιτητικό δικαστήριο, ο διορισμένος από το διαιτητικό δικαστήριο εμπειρογνώμονας ή οι διορισμένοι από τα μέρη εμπειρογνώμονες θα συντάξουν κοινή έκθεση ή χωριστές εκθέσεις). Σε περίπτωση αυτοψίας από διορισμένο από το διαιτητικό δικαστήριο εμπειρογνώμονα, κάθε μέρος έχει τη δυνατότητα να υποβάλει σχόλια επί της αυτοψίας ή επί οποιασδήποτε έκθεσης ή εκθέσεων εμπειρογνομώνων αναφορικά με την αυτοψία (Άρθρο 6.5).

Άρθρο 8 — Αποδεικτική Ακροαματική Διαδικασία

Το Άρθρο 8 πραγματεύεται την αποδεικτική ακροαματική διαδικασία, όρος του οποίου ο

ορισμός περιέχεται στην ενότητα «Ορισμοί». Η αποδεικτική ακροαματική διαδικασία μπορεί να διενεργηθεί αυτοπροσώπως, εξ αποστάσεως, με τηλεδιάσκεψη ή άλλη μέθοδο, και περιλαμβάνει την παρουσίαση προφορικών ή άλλων αποδεικτικών στοιχείων στο διαιτητικό δικαστήριο. Στις περισσότερες διεθνείς διαιτησίες, της εν λόγω ακροαματικής διαδικασίας προηγείται μια ουσιαστική προετοιμασία, βάσει της αρχής ότι κάθε μέρος δικαιούται να γνωρίζει εύλογα εκ των προτέρων τα αποδεικτικά στοιχεία στα οποία βασίζονται τα άλλα μέρη (βλ. Προοίμιο, παράγραφος 3). Ενδέχεται να έχει υπάρξει μια Πράξη – Πλαίσιο ή προκαταρκτική ή προπαρασκευαστική ακρόαση.¹⁷ Θα έχει προηγηθεί ανταλλαγή εκτενών γραπτών υπομνημάτων που θα περιέχουν ισχυρισμούς για τα πραγματικά περιστατικά και συχνά νομικές αναλύσεις. Θα έχουν υποβληθεί έγγραφα (βλ. ανωτέρω, Άρθρο 3). Οι μάρτυρες των πραγματικών περιστατικών ενδέχεται να έχουν υποβάλει γραπτές καταθέσεις (βλ. ανωτέρω, Άρθρο 4). Οι διορισμένοι είτε από τα μέρη είτε από το διαιτητικό δικαστήριο εμπειρογνώμονες ενδέχεται να έχουν υποβάλει γραπτές εκθέσεις (βλ. ανωτέρω, Άρθρα 5 και 6). Τα μέρη πρέπει να έχουν ειδοποιηθεί επαρκώς για την αποδεικτική ακροαματική διαδικασία.¹⁸ Ως αποτέλεσμα όλης αυτής της προετοιμασίας, είναι πιθανό ότι κατά τον χρόνο διεξαγωγής της αποδεικτικής ακροαματικής διαδικασίας οι διάφοροι συμμετέχοντες στη διαιτητική διαδικασία θα γνωρίζουν πλέον ο ένας τον άλλον καλύτερα, και θα γνωρίζουν επίσης την υπόθεση καλύτερα, σε σχέση με τον χρόνο έναρξης της διαιτησίας.

Το Άρθρο 8 των Κανόνων Απόδειξης ΔΔΣ αποτελεί την πιο γενική διάταξη των Κανόνων. Το Άρθρο παρέχει ένα γενικό πλαίσιο για τη διαδικασία που πρέπει να ακολουθείται κατά την αποδεικτική ακροαματική διαδικασία. Αυτό κρίνεται απαραίτητο διότι η ποικιλία των διαδικασιών και η σειρά που πρέπει να ακολουθήσουν σε μια αποδεικτική ακροαματική διαδικασία είναι τεράστια. Συνήθως, τα μέρη και το διαιτητικό δικαστήριο θα είναι σε θέση να εφεύρουν τις διαδικασίες που ταιριάζουν καλύτερα στις περιστάσεις της υπόθεσής τους. Ενώ ορισμένα από τα ειδικά χαρακτηριστικά που περιγράφονται στο Άρθρο 8 θα παρατηρηθούν σε πολλές αποδεικτικές ακροαματικές διαδικασίες, μια αποδεικτική ακροαματική διαδικασία που περιλαμβάνει το σύνολο των χαρακτηριστικών αυτών θα πρέπει να θεωρείται σπάνια.

Από Απόσταση Ακροαματική Διαδικασία

Η παγκόσμια πανδημία COVID-19 το 2020 προκάλεσε εθνικές απαγορεύσεις, καραντίνες και περιορισμό της ελεύθερης κυκλοφορίας, και αναπόφευκτα επηρέασε τις διαδικασίες διαιτησίας, ιδίως τη διεξαγωγή δια ζώσης αποδεικτικών ακροαματικών διαδικασιών. Η Ειδική Ομάδα Αναθεώρησης του 2020 τροποποίησε τους Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ προκειμένου να αποτυπώνουν τα εργαλεία που εφαρμόστηκαν και τις

---

¹⁷ Βλ., Κανόνες Διαιτησίας του ΔΕΕ, Άρθρο 23· Κανόνες Διαιτησίας του Διεθνούς Κέντρου Διακανονισμού Επενδυτικών Διαφορών (ICSID), Κανόνας 21· UNCITRAL Σημειώσεις για την Οργάνωση των Διαιτητικών Διαδικασιών, παράγραφος 9.

¹⁸ Βλ., π.χ., Κανόνες του Διεθνούς Κέντρου Διαιτησίας του Hong Kong (HKIAC), Άρθρο 22(4)· Κανόνες Διαιτησίας του ΔΕΕ, Άρθρο 26(1); Κανόνες Διαιτησίας του Διεθνούς Κέντρου Επίλυσης Διαφορών (ICDR), Άρθρο 23(1)· Κανόνες Διαιτησίας του Δικαστηρίου Διεθνούς Διαιτησίας του Λονδίνου (LCIA), Άρθρο 19(3)· Κανόνες Διαιτησίας του Εμπορικού Επιμελητηρίου της Στοκχόλμης (SCC Arbitration Rules), Άρθρο 32(2); Κανόνες Διαιτησίας της UNCITRAL, Άρθρο 28(1)· Κανόνες Διαιτησίας του Παγκόσμιου Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας (WIPO Arbitration Rules, Άρθρο 55(β)).

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΑΠΟΔΕΙΞΕΩΝ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΑΙΤΗΣΙΑ / ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

πρακτικές που υιοθετήθηκαν από τα μέρη και τα διαιτητικά δικαστήρια κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου. Το Άρθρο 8.2 περιγράφει μια διαδικασία με την οποία το διαιτητικό δικαστήριο μπορεί να διατάξει, είτε κατόπιν αιτήματος μέρους είτε αυτεπαγγέλτως, και μετά από συζήτηση με τα μέρη, να διεξαχθεί η αποδεικτική ακροαματική διαδικασία από απόσταση.

Το Άρθρο 8.2 ενθαρρύνει τα διαιτητικά δικαστήρια να προνοούν και να λαμβάνουν υπόψη τους τον χρόνο, το κόστος και τις περιβαλλοντικές ανησυχίες προκειμένου να αξιολογήσουν κατά πόσον η αποδεικτική ακροαματική διαδικασία θα πρέπει να διεξάγεται από απόσταση. Σε περίπτωση που η αποδεικτική ακροαματική διαδικασία πρόκειται να διεξαχθεί με τη μορφή της από απόσταση ακροαματικής διαδικασίας, το Άρθρο 8.2 προβλέπει ότι πρέπει να καθοριστεί ένα πρωτόκολλο για τη διεξαγωγή της από απόσταση ακροαματικής διαδικασίας. Για λόγους ευελιξίας, το Άρθρο 8.2 αφήνει ανοικτό το ερώτημα ποιος θα καθορίσει το εν λόγω πρωτόκολλο. Κατά συνέπεια, είτε τα μέρη είτε το διαιτητικό δικαστήριο μπορούν να προβούν στον καθορισμό του. Σε περίπτωση που τα μέρη δεν συμφωνούν σχετικά με το περιεχόμενο του πρωτοκόλλου, το περιεχόμενο καθορίζεται από το διαιτητικό δικαστήριο, μετά από συζήτηση με τα μέρη.

Σε κάθε περίπτωση, το πρωτόκολλο θα πρέπει να καταρτιστεί με στόχο την αποτελεσματική, δίκαιη και, στο μέτρο του δυνατού, χωρίς ακούσιες διακοπές, διεξαγωγή της από απόσταση ακροαματικής διαδικασίας. Αυτό μπορεί να απαιτεί, για παράδειγμα, δοκιμή του εξοπλισμού και της σύνδεσης δικτύου πριν από την από απόσταση ακροαματική διαδικασία καθώς και συμμετοχή επαγγελματιών που παρέχουν τέτοιες υπηρεσίες. Η τεχνολογία που θα χρησιμοποιηθεί θα πρέπει να διασφαλίζει επαρκή ποιότητα μετάδοσης και να περιλαμβάνει εφεδρικό σχέδιο σε περίπτωση που η ποιότητα δεν επαρκεί. Θα πρέπει επίσης να δοθεί προσοχή στη διασφάλιση της δυνατότητας να τίθενται τα σχετικά έγγραφα υπόψη του μάρτυρα και του διαιτητικού δικαστηρίου όπου αυτό είναι απαραίτητο. Η «δίκαιη» διεξαγωγή της από απόσταση ακροαματικής διαδικασίας απαιτεί, μεταξύ άλλων, να λαμβάνονται υπόψη οι ζώνες ώρας καθώς και να μπορεί το διαιτητικό δικαστήριο να καθιερώσει πολλές μικρότερες ακροαματικές συνεδρίες αντί για μία μεγάλη συνεδρία σε μία μόνο ημέρα.

Το Άρθρο 8.2(ε) προτείνει το πρωτόκολλο να ρυθμίζει «μέτρα που να διασφαλίζουν ότι οι μάρτυρες που καταθέτουν προφορικά δεν επηρεάζονται ή δεν αποσπάται η προσοχή τους με αθέμιτο τρόπο». Υπάρχουν διάφορα μέσα για να διασφαλιστεί ότι οι μάρτυρες δεν υποβοηθούνται αθέμιτα από άλλα πρόσωπα ή δεν αναφέρονται αθέμιτα σε έγγραφα κατά την προφορική κατάθεση. Αυτές οι μέθοδοι περιλαμβάνουν την υποβολή ερωτήσεων στον μάρτυρα κατά την έναρξη της εξέτασης σχετικά με την αίθουσα στην οποία δίδεται η κατάθεση, τα πρόσωπα που είναι παρόντα και τα έγγραφα που είναι διαθέσιμα, την τοποθέτηση καθρεφτών πίσω από τον μάρτυρα, τη χρήση κυρτών φακών με μάτια ψαριού ή τη φυσική παρουσία μαζί με τον μάρτυρα ενός εκπροσώπου από τους συνηγόρους του άλλου μέρους.

Διοίκηση της Ακροαματικής Διαδικασίας

Το Άρθρο 8.3 καθιστά σαφές ότι η εξουσία διοίκησης της αποδεικτικής ακροαματικής διαδικασίας εναπόκειται στο διαιτητικό δικαστήριο, όχι στα μέρη, μια ιδέα που

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΑΠΟΔΕΙΞΕΩΝ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΑΙΤΗΣΙΑ / ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

προέρχεται αρχικά από τη διαδικασία του ηπειρωτικού δικαίου, η οποία όμως έχει υιοθετηθεί ευρέως.¹⁹ Το διαιτητικό δικαστήριο μπορεί να περιορίσει ή να αποκλείσει την εξέταση, ή ακόμη και την εμφάνιση ενός μάρτυρα, εάν είναι άσχετη με την υπόθεση, μη ουσιώδης για την έκβαση της υπόθεσης, αδικαιολόγητα επαχθής, επαναλαμβανόμενη ή καλύπτεται με άλλο τρόπο από λόγο αντιρρήσεων σύμφωνα με τα οριζόμενα στο Άρθρο 9.2 ή 9.3. Ενώ ορισμένοι συνήγοροι συνηθίζουν να προβάλλουν σχετικές αντιρρήσεις/ενστάσεις, το διαιτητικό δικαστήριο δύναται επίσης να εφαρμόσει τα κριτήρια αυτά με δική του πρωτοβουλία. Το παρόν άρθρο θεωρεί ως λόγο αντίρρησης/ένστασης και τις αδικαιολόγητα καθοδηγητικές ερωτήσεις, οι οποίες μπορούν να καταστήσουν κάθε κατάθεση άχρηστη. Όλες αυτές οι διατάξεις αποσκοπούν στο να δώσουν στο διαιτητικό δικαστήριο τη δυνατότητα να εστιάσει την ακροαματική διαδικασία σε θέματα ουσιώδη για την έκβαση της υπόθεσης και να καταστήσει έτσι τις ακροαματικές διαδικασίες πιο αποτελεσματικές.

Σειρά και Εξέταση των Μαρτύρων και των Εμπειρογνομόνων

Τα Άρθρα 8.4 (α), (β) και (γ) αποτυπώνουν τη βασική σειρά των καταθέσεων που ακολουθείται σε πολλές υποθέσεις: μάρτυρες του Αιτούντος, ακολουθούμενοι από τους μάρτυρες του Καθ' ου η Αίτηση, και εμπειρογνώμονες. Για κάθε μάρτυρα, η εξέτασή του γίνεται πρώτα από το μέρος που παρουσιάζει τον εν λόγω μάρτυρα, ακολουθεί η εξέτασή του από το άλλο μέρος και στη συνέχεια δίνεται η δυνατότητα επανεξέτασης από το μέρος που παρουσιάζει τον μάρτυρα. Συνήθως, τυχόν επανεξέταση περιορίζεται σε νέα θέματα που αναφέρθηκαν στην προηγούμενη προφορική κατάθεση. Πολλά διαιτητικά δικαστήρια υποβάλλουν τις ερωτήσεις τους μόνο προς το τέλος, εκτός αν πρόκειται για ερωτήσεις που αποσκοπούν να συνδράμουν την πρόοδο της διαδικασίας ή να κάνουν έναν μάρτυρα να αισθανθεί άνετα.

Ωστόσο, τα διαιτητικά δικαστήρια, ιδίως σε πιο σύνθετες υποθέσεις, προσαρμόζουν όλο και περισσότερο τις διαδικασίες αυτές με σκοπό την καλύτερη δυνατή εξέταση των επίμαχων ζητημάτων. Το Άρθρο 8.4(ζ) επιβεβαιώνει τη δυνατότητα του διαιτητικού δικαστηρίου να θέτει ερωτήσεις ανά πάσα στιγμή. Τα διαιτητικά δικαστήρια συχνά ακούν την προφορική ανάπτυξη επιχειρηματολογίας από τους συνηγόρους των μερών, η οποία μπορεί να αποτελεί μέρος της αποδεικτικής ακροαματικής διαδικασίας ή να είναι ξεχωριστή από αυτήν. Ως εκ τούτου, το Άρθρο 8.4(στ) επιβεβαιώνει τη διακριτική ευχέρεια των διαιτητικών δικαστηρίων να μεταβάλλουν τη σειρά της διαδικασίας με τον τρόπο που ταιριάζει καλύτερα στις περιστάσεις της συγκεκριμένης υπόθεσης. Για παράδειγμα, η διάταξη επιτρέπει την οργάνωση της κατάθεσης με βάση συγκεκριμένα θέματα ή την ταυτόχρονη, ή κατ' αντιπαράσταση εξέταση των μαρτύρων για συγκεκριμένα ζητήματα (η λεγόμενη «συνεξέταση μαρτύρων» ή “witness conferencing”). Τέτοιες τεχνικές μπορούν να επιτρέψουν στα διαιτητικά δικαστήρια να κατανοήσουν καλύτερα τις αντιφάσεις στις μαρτυρίες και να είναι σε θέση να

---

¹⁹ Βλ., π.χ., Κανόνες Διαιτησίας του Διεθνούς Εμπορικού Επιμελητηρίου (ICC Arbitration Rules), Άρθρο 26(3)· Κανόνες Διαιτησίας του Διεθνούς Κέντρου Επίλυσης Διαφορών (ICDR), Άρθρο 23(3)· Κανόνες Διαιτησίας του Δικαστηρίου Διεθνούς Διαιτησίας του Λονδίνου (LCIA), Άρθρο 19(2)· Πρότυπος Νόμος της UNCITRAL για τη Διεθνή Εμπορική Διαιτησία (UNCITRAL Model Law), Άρθρο 24(1).

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΑΠΟΔΕΙΞΕΩΝ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΑΙΤΗΣΙΑ / ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

καθορίσουν τη βαρύτητα και την αξιοπιστία που πρέπει να δοθεί σε κάθε μαρτυρία.

Μια άλλη ολοένα και πιο δημοφιλής τεχνική είναι αυτή κατά την οποία οι εμπειρογνώμονες προβαίνουν σε παρουσιάσεις πριν από την εξέτασή τους από τον συνήγορο, έτσι ώστε να μπορούν πρώτα να εξηγήσουν τις απόψεις και τα συμπεράσματά τους σε γενικές γραμμές, και τα μέλη του διαιτητικού δικαστηρίου να μπορούν να υποβάλουν ερωτήσεις, προτού αναλυθούν οι λεπτομέρειες μέσω συγκεκριμένων ερωτήσεων. Τελικά, οι Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ αφήνουν στο διαιτητικό δικαστήριο και τα μέρη την απόφαση ως προς τον καλύτερο τρόπο να προχωρήσουν τη διαδικασία.

Οι Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ δεν ρυθμίζουν αν οι μάρτυρες που δεν έχουν ακόμη καταθέσει μπορούν να βρίσκονται στην αίθουσα ακρόασης ή αν οι μάρτυρες που έχουν καταθέσει μπορούν να παραμείνουν σε αυτήν. Η απόφαση επ' αυτών των ζητημάτων επαφίεται στο διαιτητικό δικαστήριο, διότι εξαρτάται από τις περιστάσεις της υπόθεσης, τη φύση της διαφοράς και τα εμπλεκόμενα πρόσωπα.

Η διαβεβαίωση του μάρτυρα ότι δεσμεύεται να πει την αλήθεια, όπως περιγράφεται στο Άρθρο 8.5, τηρείται ευρέως. Συχνά, το διαιτητικό δικαστήριο απλώς προειδοποιεί τον μάρτυρα ότι πρέπει να πει την αλήθεια και μερικές φορές ενημερώνει επιπλέον τον μάρτυρα για τις ποινικές κυρώσεις που ισχύουν στον τόπο της έδρας της διαιτησίας ή στον τόπο που λαμβάνει χώρα η αποδεικτική διαδικασία. Τα διαιτητικά δικαστήρια, τουλάχιστον σε ορισμένες χώρες, σπάνια ζητούν από τον μάρτυρα να ορκιστεί.

Στις περιπτώσεις όπου οι μάρτυρες και οι εμπειρογνώμονες έχουν υποβάλει γραπτές δηλώσεις μαρτύρων ή εκθέσεις εμπειρογνομόνων, αυτές επιβεβαιώνονται κατά την έναρξη της εξέτασής τους. Οι μάρτυρες ή οι εμπειρογνώμονες μπορούν επίσης να προβούν σε διορθώσεις των δηλώσεών τους ή των εκθέσεών τους, αντίστοιχα. Η τρίτη πρόταση του Άρθρου 8.5 αποτυπώνει τον κανόνα, που εφαρμόζεται σε πολλές διαιτησίες, ότι οι δηλώσεις μαρτύρων μπορούν να αντικαταστήσουν την ευθεία κατάθεση του μάρτυρα. Το γεγονός ότι η δήλωση μάρτυρα υποκαθιστά εξ ολοκλήρου την ευθεία κατάθεση παρέχει κίνητρο για την πληρότητα των δηλώσεων των μαρτύρων και γενικά συντομεύει την ακροαματική διαδικασία. Ωστόσο, οι Κανόνες δεν απαιτούν αυτή την πρακτική, και ακόμη και όταν η δήλωση μάρτυρα αποτελεί ευθεία κατάθεση τα διαιτητικά δικαστήρια μπορεί να θεωρήσουν χρήσιμο να ακούσουν κάποια ευθεία προφορική κατάθεση, προκειμένου για παράδειγμα να εξετάσουν νέους ισχυρισμούς ή νέες εξελίξεις που μπορεί να έχουν προκύψει από την υποβολή της δήλωσης μάρτυρα. Η Ειδική Ομάδα Αναθεώρησης 2020 πρόσθεσε μια φράση στο τέλος του άρθρου 8.5 για να αναφερθεί σε αυτή τη δυνατότητα. Εάν το διαιτητικό δικαστήριο προβλέπει ότι θα επιτρέψει μια τέτοια συμπληρωματική προφορική ευθεία κατάθεση, αυτό συνήθως αναφέρεται σε μια διαδικαστική οδηγία νωρίς στη διαιτησία.

Η Ειδική Ομάδα Αναθεώρησης 2020 με την αλλαγή του Άρθρου 8.5 επεδίωξε επίσης να αντιμετωπίσει την αβεβαιότητα που ανέκυψε κατά τη δημόσια συζήτηση σχετικά με το αν, όταν μια δήλωση μάρτυρα επέχει τη θέση ευθείας μαρτυρίας αλλά το άλλο μέρος παραιτείται από το δικαίωμά του να εξετάσει τον μάρτυρα, το μέρος που παρουσίασε τον μάρτυρα μπορεί εντούτοις να καλέσει τον μάρτυρα για να καταθέσει κατά την ακροαματική διαδικασία. Το Άρθρο 8.5, όπως αναθεωρήθηκε, καθιστά σαφές ότι το

δικαστήριο μπορεί να επιτρέψει μια τέτοια περαιτέρω ευθεία κατάθεση.

Τίποτα στους Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ δεν εμποδίζει ένα διαιτητικό δικαστήριο να εξετάσει μάρτυρες με άλλο τρόπο, όπως η παραδοσιακή μέθοδος σε ορισμένες χώρες ηπειρωτικού δικαίου, όπου αρχικά το διαιτητικό δικαστήριο θέτει ερωτήσεις στους μάρτυρες, ενώ ακολουθεί η εξέταση από τα μέρη. Πρόκειται για μια τεχνική που προϋποθέτει ενδελεχή γνώση της υπόθεσης και πλήρη μελέτη του νόμου από το διαιτητικό δικαστήριο.

Μάρτυρες Κληθέντες από το Διαιτητικό Δικαστήριο

«Ανακριτικές» (Inquisitorial) εξουσίες του διαιτητικού δικαστηρίου εξαρτώνται από το δίκαιο που διέπει τη διαιτησία (*lex arbitri*) της έδρας της διαιτησίας.²⁰ «Ανακριτικές» εξουσίες μπορούν επίσης να απορρέουν από τους κανόνες διαιτησίας που συμφωνήθηκαν από τα μέρη.²¹ Οι Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ δεν προβλέπουν τέτοιες υποφώσκουσες «ανακριτικές» εξουσίες του διαιτητικού δικαστηρίου, αλλά το Άρθρο 8.6 καλύπτει την κύρια περίπτωση κατά την οποία μπορούν να ασκηθούν «ανακριτικές» εξουσίες: την εξέταση ενός βασικού μάρτυρα, ο οποίος κατά το συνήθως συμβαίνουν είχε ορισμένη προηγούμενη σχέση και με τα δύο μέρη, αλλά τον οποίον τα μέρη για κάποιο λόγο δεν κατάφεραν να πείσουν να εμφανιστεί, ίσως επειδή δεν έχουν πλέον στενούς δεσμούς με αυτόν. Ένας τέτοιος μάρτυρας του διαιτητικού δικαστηρίου θα εξεταστεί συχνά με τον παραπάνω «ανακριτικό» τρόπο. Ο τρόπος αυτός δεν είναι υποχρεωτικό να ακολουθηθεί, αλλά καλύπτεται από τη δεύτερη πρόταση του Αρθρου 8.6.

Στο τέλος μιας αποδεικτικής ακροαματικής διαδικασίας, τα μέρη καλούνται ορισμένες φορές να σχολιάσουν τα περί της εκτίμησης αποδείξεων και τον νόμο. Τέτοια σχόλια μπορούν επίσης να γίνουν σε «μετα-ακρόαση» (post-hearing) υπομνήματα ή σε χωριστή «τελική» ή «ανάπτυξης επιχειρηματολογίας» ακροαματική διαδικασία ή και τα δύο. Οι Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ δεν ρυθμίζουν αυτή τη φάση της διαδικασίας.

Άρθρο 9 — Το Παραδεκτό και η Εκτίμηση των Αποδείξεων

Τα Άρθρα 1-8 των Κανόνων Απόδειξης ΔΔΣ προβλέπουν τους μηχανισμούς για τη συλλογή και την παρουσίαση των αποδεικτικών στοιχείων στο διαιτητικό δικαστήριο. Το Άρθρο 9 προβλέπει τις αρχές με τις οποίες το διαιτητικό δικαστήριο θα πρέπει να καθορίσει ποια αποδεικτικά στοιχεία θα πρέπει να εξετάσει δεόντως και πώς θα πρέπει να αξιολογήσει τα αποδεικτικά στοιχεία που βρίσκονται δεόντως ενώπιόν του.

Το Άρθρο 9.1 αναφέρει τη γενική αρχή, που βρίσκεται επίσης σε πολλούς θεσμικούς και *ad hoc* κανόνες διαιτησίας, ότι το διαιτητικό δικαστήριο καθορίζει το παραδεκτό, τη σχέση, τον ουσιώδη χαρακτήρα και το βάρος των αποδείξεων. Προφανώς, το διαιτητικό

²⁰ Βλ. π.χ., Αγγλικός Νόμος Περί Διαιτησίας του 1996 (English Arbitration Act 1996), Άρθρο 34(2)(η). Ελβετικός Νόμος Ιδιωτικού Διεθνούς Δικαίου (Swiss Private international Law Act), Άρθρο 184.

²¹ Βλ., π.χ., Κανόνες Διαιτησίας του Δικαστηρίου Διεθνούς Διαιτησίας του Λονδίνου (LCIA), Άρθρο 22(1)(iii).

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΑΠΟΔΕΙΞΕΩΝ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΑΙΤΗΣΙΑ / ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

δικαστήριο ασκεί τη διακριτική του ευχέρεια κατά τη λήψη αυτών των αποφάσεων, οι οποίες είναι κεντρικής σημασίας για το ρόλο του.

Τα Άρθρα 9.2 και 9.3 προβλέπουν περιορισμούς στο παραδεκτό των αποδείξεων, είτε πρόκειται για προφορικές είτε για γραπτές αποδείξεις. Οι περιορισμοί αυτοί εφαρμόζονται επίσης στην προσκόμιση εγγράφων σύμφωνα με το Άρθρο 3 και τις αυτοψίες σύμφωνα με το Άρθρο 7. Οι περιορισμοί αυτοί είναι σημαντικοί, διότι προστατεύουν τα όρια διάκρισης μεταξύ των δικαιωμάτων των μερών και της εξουσίας του διαιτητικού δικαστηρίου. Ενώ το Άρθρο 9.2 αναφέρει ότι το διαιτητικό δικαστήριο «πρέπει» να αποκλείσει τα αποδεικτικά στοιχεία που πληρούν μία από τις καθορισμένες εξαιρέσεις, το διαιτητικό δικαστήριο διατηρεί προφανώς τη διακριτική του ευχέρεια να αποφασίσει εάν πληρούνται ένα από τα καθορισμένα κριτήρια. Επιπλέον, η εισαγωγική διατύπωση του Άρθρου 9.2, όπως αναθεωρήθηκε από την Ειδική Ομάδα Αναθεώρησης 2020, καθιστά σαφές ότι το διαιτητικό δικαστήριο έχει τη διακριτική ευχέρεια να αποκλείσει τα αποδεικτικά στοιχεία εν όλω ή εν μέρει, ανάλογα με το αν οι λόγοι που απαριθμούνται στο Άρθρο 9.2 ισχύουν για το έγγραφο στην ολότητά του ή για άλλο αποδεικτικό στοιχείο, ή μόνο για ορισμένα μέρη του.

Το Άρθρο 9.2(α) αποτυπώνει την απλή θέση ότι το διαιτητικό δικαστήριο αποκλείει τα αποδεικτικά στοιχεία που δεν έχουν επαρκή σχέση με την υπόθεση ή ελλείπει ο ουσιώδης χαρακτήρας για την έκβασή της.

Νομικό Κώλυμα και Προνόμιο

Το Άρθρο 9.2(β) παρέχει προστασία για έγγραφα και άλλα αποδεικτικά στοιχεία που ενδέχεται να καλύπτονται από ορισμένα προνόμια, κατά το αρμόζον εφαρμοστέο δίκαιο, όπως το προνόμιο συνηγόρου-πελάτη, το επαγγελματικό απόρρητο ή το ‘υπό επιφύλαξη’ προνόμιο. Η Ομάδα Εργασίας 1999 θεώρησε ότι ήταν σημαντικό να αναγνωριστούν τα προνόμια αυτά στη διεθνή διαιτησία.

Η Υποεπιτροπή του 2010 παρέσχε μια πρόσθετη μη δεσμευτική καθοδήγηση σχετικά με τον καθορισμό των εφαρμοστέων προνομίων στο Άρθρο 9.4 (πρώην Άρθρο 9.3) (και η Ειδική Ομάδα Αναθεώρησης του 2020 προσέθεσε στο κείμενο μια ειδική παραπομπή στο Άρθρο 9.4). Παρότι το τί θα εφαρμοστεί επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια του διαιτητικού δικαστηρίου, είναι επιθυμητό το διαιτητικό δικαστήριο να λαμβάνει υπόψη του τα στοιχεία που ορίζονται στο Άρθρο 9.4, ιδίως στην περίπτωση που τα μέρη υπόκεινται σε διαφορετικούς νομικούς ή δεοντολογικούς κανόνες. Το Άρθρο 9.4(α) επιδιώκει να συμπεριλάβει τόσο την, αγγλοσαξονικού δικαίου, αντίληψη του προνομίου συνηγόρου-πελάτη όσο και την, ηπειρωτικού δικαίου, αντίληψη του καθήκοντος επαγγελματικού απορρήτου. Το Άρθρο 9.4(β) εκφράζει μια γενικευμένη αντίληψη του λεγόμενου ‘υπό επιφύλαξη’ ή ‘συμβιβασμού’ προνομίου, το οποίο αναγνωρίζεται σε ορισμένες δικαιοδοσίες και αφορά στο περιεχόμενο των διαπραγματεύσεων συμβιβασμού. Το Άρθρο 9.4(γ) εκφράζει την κατευθυντήρια αρχή ότι θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι προσδοκίες των μερών και των συμβούλων τους κατά τον χρόνο που το νομικό κώλυμα ή το προνόμιο θεωρείται ότι προέκυψε. Συχνά, οι προσδοκίες αυτές διαμορφώνονται από την αντιμετώπιση του προνομίου που επικρατεί στη δικαιοδοσία καταγωγής των εν λόγω προσώπων. Το Άρθρο 9.4(δ) περιλαμβάνει μια

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΑΠΟΔΕΙΞΕΩΝ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΑΙΤΗΣΙΑ / ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

σημαντική εξαίρεση από το απόρρητο σε πολλές χώρες, την παραίτηση. Τέλος, το Άρθρο 9.4(ε) τονίζει την ανάγκη διατήρησης της δίκαιης μεταχείρισης και της ισότητας των μερών. Η ανάγκη προστασίας της δίκαιης μεταχείρισης και της ισότητας των μερών μπορεί να προκύψει όταν η αντιμετώπιση του προνομίου που επικρατεί στις χώρες καταγωγής των τελευταίων διαφέρει. Για παράδειγμα, μια δικαιοδοσία μπορεί να αναγνωρίζει το προνόμιο του συμβιβασμού, ενώ μια άλλη όχι, ενώ μια δικαιοδοσία μπορεί να επεκτείνει το προνόμιο συνηγόρου-πελάτη στους εσωτερικούς συμβούλους, ενώ μια άλλη όχι. Σε τέτοιες περιπτώσεις, η εφαρμογή διαφορετικών κανόνων στα μέρη θα μπορούσε να αποβεί άδικη, προστατεύοντας τα έγγραφα του ενός μέρους από την προσκόμιση, αλλά όχι τα έγγραφα του άλλου μέρους.

Το Άρθρο 9.2(γ) επιτρέπει στο διαιτητικό δικαστήριο να αποκλείσει από την προσκόμιση ή από την απόδειξη οποιαδήποτε έγγραφα ή άλλα αποδεικτικά στοιχεία όταν η προσκόμιση θα παρουσίαζε αδικαιολόγητη επιβάρυνση. Αυτή η αδικαιολόγητη επιβάρυνση μπορεί να λάβει πολλές μορφές ενώ η φύση της επιβάρυνσης αφήνεται σκόπιμα στη διακριτική ευχέρεια του διαιτητικού δικαστηρίου. Για παράδειγμα, μπορεί να αφορά στην προσκόμιση εγγράφων σύμφωνα με το αίτημα προσκόμισης, τα οποία, αν και προσδιορίζονται ορθά σύμφωνα με το Άρθρο 3.3(α)(i) και είναι σχετικά με την υπόθεση και ουσιώδη για την έκβασή της, είναι τέτοιας ποσότητας που η προσκόμιση θα δημιουργούσε αδικαιολόγητο βάρος. Ομοίως, το Άρθρο 9.2(γ) θα μπορούσε να καλύψει μια κατάσταση όπου ένα συγκεκριμένο έγγραφο υπάρχει και μπορεί ακόμη και να θεωρηθεί ότι βρίσκεται στην «κατοχή, επιμέλεια ή έλεγχο» του άλλου μέρους (βλ. άρθρο 3.3(γ)(ii)), το οποίο ωστόσο θα μπορούσε να είναι αδικαιολόγητα δύσκολο για το μέρος να το αποκτήσει. Το Άρθρο 9.2(δ) είναι επίσης σαφές, καθώς ένα έγγραφο που έχει χαθεί ή καταστραφεί, εύλογα δεν μπορεί να προσκομιστεί. Δεδομένου ότι μπορεί να είναι αδύνατο να αποδειχθεί κάτι αρνητικό (απώλεια του εγγράφου), το Άρθρο 9.2(δ) προβλέπει ότι μία τέτοια απώλεια θα αποδεικνύεται με εύλογη πιθανότητα.

Εμπιστευτικότητα

Το Άρθρο 9.2(ε) αφορά στην εμπορική και τεχνική εμπιστευτικότητα. Το Άρθρο 3 αποτυπώνει την πεποίθηση ότι κάποια εσωτερικά έγγραφα υπόκεινται κανονικά σε προσκόμιση στη διεθνή διαιτησία, ακόμη και έγγραφα που δεν θα μπορούσαν να προσκομιστούν σε κρατικά δικαστήρια ορισμένων χωρών. Ωστόσο, οι Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ αναγνωρίζουν επίσης ότι ορισμένα έγγραφα μπορεί να προβληματίζουν σε τέτοιο βαθμό σχετικά με το εμπορικό ή τεχνικό απόρρητο ώστε να μην απαιτηθεί η προσκόμισή τους ή η εισαγωγή τους ως αποδεικτικών στοιχείων. Ο λόγος αυτός μπορεί να εφαρμοστεί εάν υπάρχουν επιτακτικοί λόγοι για τη διατήρηση του απορρήτου των εγγράφων και ένα μέρος έχει νόμιμο λόγο να αντισταχθεί στην αποκάλυψη των εγγράφων αυτών. Για παράδειγμα, εάν τα μέρη μιας διαφοράς είναι ανταγωνιστές, ένα μέρος μπορεί να έχει εύλογη ανησυχία για την αποκάλυψη των εμπορικών όρων των συμφωνιών του με τους πελάτες ή τους εταίρους του, ή της τεχνογνωσίας του, των εμπορικών μυστικών, των τύπων ή των προδιαγραφών προϊόντων, των επιχειρηματικών σχεδίων και των συναφών. Τέτοιοι προβληματισμοί μπορεί επίσης να προκύψουν όταν, για παράδειγμα, με βάση την προηγούμενη συμπεριφορά του άλλου μέρους, υπάρχει πιθανότητα τα έγγραφα ή τα αποδεικτικά στοιχεία να δημοσιοποιηθούν ή να

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΑΠΟΔΕΙΞΕΩΝ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΑΙΤΗΣΙΑ / ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

αποκαλυφθούν σε τρίτους. Στην ίδια κατηγορία μπορεί να εμπίπτουν και ζητήματα προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (π.χ. βάσει του GDPR ή παρόμοιας εθνικής νομοθεσίας). Ωστόσο, αντί να αποκλείσει το σύνολο του εγγράφου από την προσκόμιση ή την απόδειξη, το διαιτητικό δικαστήριο μπορεί να διατάξει κατάλληλα μέτρα για τη διατήρηση του απορρήτου των αποδεικτικών στοιχείων σύμφωνα με το Άρθρο 9.5.

Ενώ οι Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ δεν εξετάζουν λεπτομερώς το ζήτημα του παραδεκτού των αποδεικτικών στοιχείων που αποκτήθηκαν από ένα μέρος σε άλλες διαιτητικές διαδικασίες, το Άρθρο 9.2(ε) μπορεί επίσης να εφαρμοστεί σε αυτές τις περιπτώσεις. Κατά την εξέταση του κατά πόσον θα πρέπει να διαταχθεί ή να επιτραπεί η προσκόμιση ή η εισαγωγή τέτοιων αποδεικτικών στοιχείων, το διαιτητικό δικαστήριο μπορεί να λάβει υπόψη του την υποχρέωση εμπιστευτικότητας ενός μέρους βάσει του σχετικού κανονισμού διαιτησίας ή της συμφωνίας διαιτησίας και της αρχής της δίκαιης μεταχείρισης.

Όταν ένα πρώιμο σχέδιο των Κανόνων Απόδειξης ΔΔΣ αναφερόταν μόνο στην ως άνω έννοια της εμπιστευτικότητας, ορισμένοι διεθνείς πολιτικοί οργανισμοί επεσήμαναν ότι η «εμπορική και τεχνική εμπιστευτικότητα» μπορεί να μην περιλαμβάνει την εμπιστευτικότητα εντός των οργανισμών αυτών. Ως εκ τούτου, προστέθηκε το Άρθρο 9.2(στ) για να θέσει αυτή την ειδική πολιτική ή θεσμική ευαισθησία σε ισότιμη βάση με την εμπορική και τεχνική εμπιστευτικότητα. Σε σχέση και με τις δύο διατάξεις, το διαιτητικό δικαστήριο διατηρεί τη διακριτική του ευχέρεια να αποφασίσει αν οι λόγοι εμπιστευτικότητας ή ευαισθησίας είναι επαρκείς για να δικαιολογήσουν τον αποκλεισμό από την απόδειξη ή την προσκόμιση των εν λόγω εγγράφων ή άλλων αποδεικτικών στοιχείων. Όπως σημειώνεται στους Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ, το διαιτητικό δικαστήριο πρέπει να κρίνει ότι οι ανησυχίες είναι «επιτακτικές» προκειμένου να αποκλείσει τα αποδεικτικά στοιχεία.

Το Άρθρο 9.5 καθιστά επίσης σαφές ότι το διαιτητικό δικαστήριο μπορεί να προβεί σε ορισμένες ρυθμίσεις για την προστασία των εμπιστευτικών πληροφοριών. Για παράδειγμα, αν υπάρχουν ανησυχίες ότι τα έγγραφα μπορεί να αποκαλυφθούν σε τρίτους, το διαιτητικό δικαστήριο μπορεί να εκδώσει διαταγή με την οποία να απαγορεύει την περαιτέρω αποκάλυψη των αποδεικτικών μέσων (διαταγή εμπιστευτικότητας) ή να διατάξει τα μέρη να συνάψουν συμφωνία μη αποκάλυψης. Εάν υπάρχει ανησυχία ότι τα έννομα συμφέροντα ενός μέρους απαιτούν τη μη αποκάλυψη εμπιστευτικών πληροφοριών στα άλλα μέρη της διαδικασίας, το διαιτητικό δικαστήριο μπορεί να διατάξει την προσκόμιση εγγράφων με κατάλληλες απαλείψεις, ή μπορεί, εφόσον επιτρέπεται από τους νόμους και τους κανόνες που ισχύουν για τα μέρη και τους συνηγόρους τους, να διατάξει την ανταλλαγή εγγράφων μόνο μεταξύ των συνηγόρων (η λεγόμενη προσκόμιση «μόνο για συνηγόρους» ή “attorneys-eyes only”), χωρίς να παρέχεται πρόσβαση στα μέρη. Τέλος, το διαιτητικό δικαστήριο μπορεί να διορίσει έναν ανεξάρτητο και αμερόληπτο εμπειρογνώμονα, όπως προβλέπεται στο Άρθρο 3.8, για να εξετάσει το σχετικό έγγραφο προκειμένου να υποβάλει έκθεση στο διαιτητικό δικαστήριο και στα μέρη σχετικά με το μη εμπιστευτικό περιεχόμενό του. Η Ειδική Ομάδα Αναθεώρησης 2020 διευκρίνισε ότι οι εν λόγω ρυθμίσεις εμπιστευτικότητας

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΑΠΟΔΕΙΞΕΩΝ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΑΙΤΗΣΙΑ / ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

μπορούν να εφαρμόζονται τόσο στο στάδιο της προσκόμισης εγγράφων όσο και στο στάδιο της υποβολής εγγράφων ως αποδεικτικών στοιχείων στη διαδικασία.

Όταν τα μέρη επιθυμούν να επικαλεστούν την εμπιστευτικότητα ή το απόρρητο (Άρθρο 9.2(β), (ε) και (στ)), τα μέρη και το διαιτητικό δικαστήριο μπορούν να εξετάσουν αν θα ήταν σκόπιμο για τα μέρη να προσκομίσουν αρχεία προνομίων και εμπιστευτικότητας για να προσδιορίσουν τις αντιρρήσεις τους.

Το Άρθρο 9.2(ζ) αποτελεί μια γενική διάταξη που αποσκοπεί στη διασφάλιση της οικονομίας της διαδικασίας, της αναλογικότητας, της δίκαιης μεταχείρισης και της ισότητας στην υπόθεση. Για παράδειγμα, έγγραφα που μπορεί να θεωρούνται ότι καλύπτονται από προνόμιο σε ένα εθνικό νομικό σύστημα μπορεί να μην θεωρούνται ως τέτοια σε ένα άλλο. Εάν η κατάσταση αυτή πρόκειται να δημιουργήσει άνιση μεταχείριση, το διαιτητικό δικαστήριο μπορεί να αποκλείσει την προσκόμιση των τεχνικά μη καλυπτόμενων από προνόμιο εγγράφων σύμφωνα με την εν λόγω διάταξη. Σε γενικές γραμμές, αναμένεται η διάταξη αυτή να συμβάλει στη διασφάλιση του ότι το διαιτητικό δικαστήριο παρέχει στα μέρη δίκαιη, αποτελεσματική και αποδοτική ακροαματική διαδικασία.

Παρανόμως Αποκτηθείσες Αποδείξεις

Το Άρθρο 9.3 αποτελεί μια νέα διάταξη που προστέθηκε από την Ειδική Ομάδα Αναθεώρησης 2020. Προβλέπει ότι το διαιτητικό δικαστήριο μπορεί, κατόπιν αιτήματος ενός μέρους ή αυτεπαγγέλτως, να αποκλείσει αποδεικτικά στοιχεία που αποκτήθηκαν παράνομα. Για παράδειγμα, εάν η νομοθεσία μιας χώρας όπου έγινε η καταγραφή μιας συνομιλίας απαγορεύει την καταγραφή συνομιλιών χωρίς την άδεια των εμπλεκόμενων, η εν λόγω καταγραφή μπορεί να θεωρηθεί ότι αποκτήθηκε παράνομα και, ως εκ τούτου, το διαιτητικό δικαστήριο μπορεί να την αποκλείσει από τα αποδεικτικά στοιχεία.

Η Ειδική Ομάδα Αναθεώρησης 2020 εξέτασε το ενδεχόμενο να αποτυπώσει τις ειδικές περιστάσεις στις οποίες θα πρέπει να αποκλείονται τα εν λόγω αποδεικτικά στοιχεία, αλλά κατέληξε στο συμπέρασμα ότι δεν υπήρχε ομοφωνία επί του θέματος. Οι εθνικές νομοθεσίες ποικίλλουν ως προς το κατά πόσον τα παρανόμως αποκτηθέντα αποδεικτικά στοιχεία θα πρέπει να αποκλείονται από την απόδειξη τόσο σε ποινικές όσο και σε αστικές δικαστικές διαδικασίες. Ομοίως, τα διαιτητικά δικαστήρια έχουν καταλήξει σε διαφορετικά συμπεράσματα, ανάλογα, μεταξύ άλλων, με το αν το μέρος που εισάγει τα αποδεικτικά στοιχεία εμπλέκεται στην παρανομία, με ζητήματα αναλογικότητας και με το αν τα αποδεικτικά στοιχεία είναι ουσιώδη και καθοριστικά για το αποτέλεσμα, με το αν τα αποδεικτικά στοιχεία έχουν περιέλθει στη δημοσιότητα μέσω δημόσιων «διαρροών» και με το αναμφισβήτητο και τη σοβαρότητα της παρανομίας. Η Ειδική Ομάδα Αναθεώρησης 2020 προσπάθησε να αφήσει χώρο για αυτή τη διαφοροποίηση προβλέποντας ότι το διαιτητικό δικαστήριο «δύναται» να αποκλείσει αποδεικτικά στοιχεία βάσει του Αρθρου 9.3, ενώ «οφείλει» να αποκλείσει αποδεικτικά στοιχεία όταν

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΟΥ ΔΔΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΑΠΟΔΕΙΞΕΩΝ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΑΙΤΗΣΙΑ / ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

συντρέχουν οι λόγοι του Άρθρου 9.2.

Αρνητικά Συμπεράσματα

Τέλος, όπως σημειώνεται ανωτέρω στην ανάλυση του Άρθρου 3, τα Άρθρα 9.6 και 9.7 επιτρέπουν την εξαγωγή συμπερασμάτων όταν ένα μέρος δεν έχει προσκομίσει ένα έγγραφο ή δεν διέθεσε άλλα αποδεικτικά στοιχεία τα οποία απαίτησε το διαιτητικό δικαστήριο. Το διαιτητικό δικαστήριο μπορεί τότε να συμπεράνει ότι το εν λόγω έγγραφο ή αποδεικτικό στοιχείο θα ήταν δυσμενές για τα συμφέροντα του εν λόγω μέρους. Όταν ζητείται η εξαγωγή ενός τέτοιου συμπεράσματος από ένα μέρος, μπορεί να αναμένεται ότι το μέρος αυτό θα διατυπώσει σαφώς και συγκεκριμένα τους λόγους που οδηγούν σε αυτό το συμπέρασμα καθώς και το συγκεκριμένο συμπέρασμα που πρέπει να εξαχθεί. Το Άρθρο 9.8 παρέχει ειδικά στο διαιτητικό δικαστήριο τη διακριτική ευχέρεια να επιβάλλει κυρώσεις στα μέρη για παραβιάσεις της καλής πίστης (βλ. Προοίμιο παράγραφος 3) μέσω του επιμερισμού των εξόδων ή οποιουδήποτε άλλου μέσου είναι διαθέσιμο σύμφωνα με τους Κανόνων Απόδειξης ΔΔΣ.

* * *

Η Ειδική Ομάδα Αναθεώρησης 2020 θεωρεί ότι οι αναθεωρημένοι Κανόνες ΔΔΣ διατηρούν την προσεκτική ισορροπία που επιτεύχθηκε με τους Κανόνες Απόδειξης ΔΔΣ 1999 και 2010. Είναι επίσης πεπεισμένη ότι οι αναθεωρήσεις θα προωθήσουν περαιτέρω τη χρήση και την επιτυχία των Κανόνων ΔΔΣ, ως αποτελεσματικού μηχανισμού που συνδράμει τα μέρη στη διεξαγωγή διεθνών διαιτησιών.